Obligāts kontroleksemplārs

VISU ZEMJU PROLETĀRIEŠI, SAVIENOJIETIES!

Literatura un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1946. G. 12. APRĪLĪ NR. 15 (65)

AICINĀJUMS

LATVIJAS PADOMJU MĀKSLAS DARBINIEKIEM

Biedri, mākslas darbinieki!

Likums par jauno Staļina piecgadi radījis padomju tautā sajūsmas pilnu darba gribu un apņēmību. Visa padomju zeme šodien iet varenā darbā, atjaunot vācu iebrucēju sagrauto saimniecību, ceļot jaunas rūpnīcas, spēkstacijas, zinātnes un kultūras iestādes. Padomju ļaudis uzņēma piecgades plānu kā savas dzīves vēsturisku pagriezienu, kas aizvadīs mūsu zemi vēl nebijušu sasniegumu gaitās.

Pirmo reizi savā vēsturē arī latviešu tauta kopā ar pārējām padomju tautām piedalās lielā plāna izpildīšanā. Jaunajā piecgadē mūsu republikai veicami vēl nebijušu apmēru uzdevumi, taču nebijuši lielas arī iespējas, kas šodien mūsu rīcībā. Redzot Padomju Latvijas pirmos darba sasniegumus un tautas uzticību padomju varai, ko tā aplieciināja Augstākās Padomes vēlēšanās, mēs varam nešaubīties, ka tauta izpildīs savu daļu Staļina lielajā plānā.

Piecgades plāns nodrošina jaunas attīstības iespējas arī padomju mākslai. Vācu iebrucēju izpostītajos apgabalos par jaunu pacelsies sagrautās mākslas un kultūras iestādes, mūzeji, teātri, tautas nami, bibliotēkas. Teātru skaits piecgades beigās Padomju Savienībā sasniegs 898, klubu un publisku bibliotēku skaits 284.000. Bagātus līdzekļus saņems padomju zemes kultūra un māksla, nodrošinot ikvienam mākslas darbiniekam netraucēta radošā darba iespējas.

Lielajā kultūras celtniecības darbā sava pienācīga daļa jāveic arī latviešu mākslas darbiniekiem. Tai jāatbilst uzdevuma lielumam, ko veiks mūsu tauta saimniecības atjaunošanas un jaunceltnes darbā. Latviešu padomju mākslas uzdevums ir dot šī lielā laikmeta cienīgus darbus, palīdzēt tautai izpildīt viņas vēsturisko uzdevumu.

Aizvadītais darba gads un rezultāti apliecina, ka, par spīti vācu varmāku nodomiem un plāniem, latviešu māksla pēc smagajiem okupācijas gadiem atgriezās dzīvē radoša darba spējīga un nesalauzta. Latviešu padomju literātūra deva mūsu teātriem vairākus paliekošus sacerējumus, pirmo reizi ievedot skatuves gaismā jo daudzus mūsu tautas cīnītāju tēlus. Teātri sekmīgi veica organizācijas perioda uzdevumus, un šodien republikā jau darbojas par 3 teātriem vairāk nekā 1941. gadā. Padomju Latvijas teātri sasnieguši arī ievērojami augstu mākslinieciisko līmeni, ko jo īpaši apliecināja viņu sekmīgā piedalīšanās Vissavienības jaunatnes teātru un krievu klasikas skatē. Labus darba panākumus aizvadītajā gadā sasnieguši tēlotāji mākslinieki, gūdami pelnītu ievērību Vissavienības mākslas izstādē Maskavā. Virkni jaunu dziesmu devuši latvju komponisti, vairāki no viņiem šodien strādā pie lielu apmēru jauniem mūzikas darbiem. Atsevišķi izpildītāji mākslinieki apliecinājuši latviešu vokālās mākslas labo līmeni. Mēs varam šodien konstatēt, ka latviešu tautas rīcībā ir pietiekami liels talantu daudzums visās mākslas nozarēs, kas spēj risināt pašus atbildīgākos uzdevumus.

Biedri, mākslas darbinieki!

Sākot jaunās Staļina piecgades pirmo darba gadu, lai apzināmies savu lielo atbildību tautas priekšā. Māksla ir vajadzīga tautai, mākslai jāiedvesmo mūsu tauta lielajā darbā. Bet šādu uzdevumu spēj veikt tikai idejiski dziļa padomju māksla, kas pauž padomju dzīves augstās idejas, tautu draudzību, dzimtenes mīlestību, padomju patriotismu. Lai radītu šādu mākslu, mums pašiem jākļūst par šo ideju dziļiem izpratējiem, par īstiem padomju ļaudīm, kas apbruņoti ar marksisma-ļeņinisma zinātnes spožajiem ieročiem. Nemitīga mācīšanās tāpēc lai aizvien mūsu darba plānos ieņem nozīmīgu vietu.

NeatsveramS palīgs mūsu darbā ir tā bagātā pieredze, ko gadiem garā darbā sakrājusi krievu padomju māksla un kuru mēs šodien varam pārņemt. Lai aizvien ciešāka kļūst latviešu un krievu mākslas radošā draudzība, jo tā veicina mūsu augšanu.

Latviešu padomju rakstnieki, dzejnieki, drāmaturgi!

Dodiet mūsu teātriem jaunus skatuves darbus, kas dziļi un patiesi runā par mūsu šodienu, par padomju ļaudīm, kas Tēvijas kara laukos izcīnīja tautai brīvību un šodien varonīgā darbā ceļ mūsu rītdienu. Dodiet darbus par mūsu tautas vēstures varoņiem, radiet lugas, kas iedvesmo un audzina jaunatni par mūsu nākotnes nodomu drosmīgajiem piepildītājiem. Saceriet vērtīgus kino scenārijus, kas veicinātu filmu mākslas attīstību Padomju Latvijā un sekmētu mūsu kopīgos uzdevumus. Saceriet vārdus jaunām dziesmām, kas slavina šo varenc laikmetu un viņa izcīnītājus.

Teātra mākslas darbinieki, aktieri, režisori!

Ieceriet drosmīgus darba uzdevumus un diendienā strādājiet, tos izpildīdami. Pārvērtiet mūsu teātrus par īstām padomju mākslas iestādēm, apgūstiet padomju mākslas radīšanas metodi — sociālistisko reālismu, lai no mūsu skatuvēm ar tautu runā īstu padomju ļaužu tēli. Palīdziet izdeldēt no ļaužu apziņas buržuaziskās ideoloģijas viltus idejas, mācieties no krievu padomju teātru izcilajiem sasniegumiem, pārvērtiet katru jaunu iestudējumu par īstiem latviešu padomju mākslas svētkiem.

Tēlotāji mākslinieki, gleznotāji, skulptori, daiļamatnieki!

Daudzas vēl neskartas temas tautas vēsturē, nesenajā vakardienā un šodienā gaida jūsu ievērību. Apvienojiet savu augsto formas meistarību ar dziļu padomju dzīves un ļaužu izpratni, padariet nemirstīgus šī lielā laikmeta un mūsu cīņu vēstures ļaudis krāsu un līniju rakstos, iekaliet granītā viņu tēlus, ieceriet un veiciet pēc apmēriem un nozīmes monumentālus mākslas darbus. Parādiet latvju zemes nezūdošo skaistumu, virziet tālāk tautas izauklēto un kopto daiļamatniecību, celiet augstāk latvju tēlotājas mākslas līmeni.

Latvju komponisti!

Dodiet tautai jaunas dziesmas, kas dara vieglāku soli, ejot lielajā celtniecības darbā. Sasniedziet jaunas virsotnes latvju operas mūzikā, radiet pirmos paliekošos darbus latviešu baletam, lieciet latviešu mūzikai aizskanēt pāri mūsu zemes novadiem, lai to sadzird un iemīl arī citu tautu ļaudis. Mīliet latviešu tautas dziesmu, nekad neaizmirstiet tautas daiļrades dzīvos avotus.

Latvju dziedoņi, mūziķi, estrādes mākslinieki!

Nenogurstošā diendienas darbā izkopiet savus talantus un profesionālo meistarību, dariet aktuālu, nozīmīgu, tautai vajadzīgu savu mākslu. Apgūstiet jaunu padomju repertuāru, lai jūsu dziesma, mūzika un runātais vārds skan dzīves prieka un optimisma pilns, jo tāda ir mūsu tautas gaita. Celiet augstāk mūsu estrādes slavu, kļūstiet par nozīmīgiem jaunā celtniecības laikmeta darbiniekiem. Apgūstiet augstu profesionālu gatavību, Padomju Latvijas cirka mākslinieki, spraigā, atjautīgā radošā darbā radiet jaunus savas mākslas sasniegumus, dodiet darba tautai vērtīgus atpūtas brīžus.

Padomju Latvijas architekti!

Kopā ar pārējiem mūsu mākslas nozaru darbiniekiem radošā darbā atjaunojiet vācu iebrucēju sagrauto pilsētu daiļumu, dodiet monumentālas mākslinieciskas formas mūsu jaunceļamām kultūras un mākslas iestādēm. Ieceriet un uzceliet tautas brīvības cīņu un Tēvijas kara varoņu piemiņai mūžīgus piemineklus, kas iedvesmos paaudžu paaudzes jauniem varonības darbiem.

Padomju mākslas pedagogi, Akadēmijas, Konservātorijas, mūzikas un mākslas skolu audzinātāji!

Jūsu rokās padomju tauta devusi pašus dārgākos savus lolojumus, mūsu jaunatni. Audziniet viņus par šī lielā laikmeta cienīgiem mantiniekiem, mūsu rītdienas cerību drosmīgiem piepildītājiem, par īstiem padomju ļaudīm un mākslas darbiniekiem. No gada gadā pieaugs mūsu uzdevumi, tāpēc rūpes par padomju mākslas jauniem kadriem ir mūsu pats atbildīgākais un lielākais pienākums. Pārvērtiet mūsu augstskolas un skolas par īstām padomju mākslas mācību iestādēm, nododiet jaunatnei savu bagāto pieredzi, māciet viņus mīlēt savu padomju dzimteni, mīlēt savu tautu un atdot viņai visus savus radošos spēkus.

Biedri, mākslas darbinieki!

Mūsu rīcībā ir visas iespējas, lai veiktu šos augstos goda pilnos uzdevumus. Mūsu māksla diendienā saņem partijas un padomju valdības vislielāko atbalstu, īstam mākslinieckam nav nekādu kavēkļu savu radošo nodomu piepildīšanā.

Kopā ar darba tautu lai ieceram un izstrādājam arī savu tālāko nodomu un darba plānu, un lai tie ir lieli un drosmīgi nodomi, jo lielas nākotnes ceļu iet mūsu tauta.

Kļūsim savas tautas un jaunā celtniecības laikmeta cienīgi mākslas darbinieki. Atdosim visus savus radošos spēkus, visas savas dienas un gadus mūsu Padomju Dzimtenes brīvībai, godam un slavai, kalpodami tai ar visu savu talantu, ar visu savu sirdi.

Lai dzīvo mūsu varenā Padomju Tēvzeme, tautu draudzības, laimes un slavas drošākais balsts!

Lai zeļ un zied mūsu dārgā Padomju Latvija!

Lai dzīvo mūsu tautas labākais draugs un skolotājs, lielais Staļins!

Nopelniem bagātais kultūras darbinieks E. Birznieks - Upītis starp rakstniekiem, kultūras un sabiedriskiem darbiniekiem

Maskavā, Kremlī

Biedram STAĻINAM

Dārgais Josif Visarionovič!

Latvijas padomju mākslas darbinieki, sapulcējušies savā radošā darba pārskata sanāksmē, sūta Jums dziļi izjustu un sirsnīgu sveicinājumu.

Mēs esam sanākuši kopā šajās lielajās dienās, kad visa Padomju zeme ar diženu darba apņēmību un gaišu vaigu ir izgājusi uz tā varenā mūsu padomju valsts dzīves atjaunotnes un jauncelsmes ceļa, kuru tik skaidrās un žilbinoši krāšņās līnijās ir nospraudusi Jūsu ģeniālā un tālredzīgā doma.

Pirmā pēckara piecgade ir šā ceļa pirmais posms, padomju tautu jaunās vēstures gaitas pirmais cēliens.

Arī Latvijai un latviešu tautai šajā grandiozajā jaunuzbūves plānā ir veicama sava atbildīga, bet spoža darba daļa. Un Latvijas padomju mākslas darbinieki apzinās, ka viņu gods un radošā darba uzdevums ir ielikt šajā darbā visu savu talanta spēku un jaunrades enerģiju.

Ir pagājis tikai pirmais darba gads, kopš Sarkanā Armija Jūsu vadībā atbrīvoja latviešu zemi un tautu no hitlervācu okupācijas jūga, tomēr jau šodien ir redzams, ka nekādi iebrucēju spaidi nav varējuši sadragāt latviešu kultūru. Šodien tā ir jau sakārtojusi savus kadrus un pilnā gatavībā izgājusi uz īsta padomju jaunrades ceļa. Šo spēku sakārtošanu un nostāšanos uz droša ceļa ir veicinājusi tā radošā darba draudzība un palīdzība, ko latviešu tautai sniedz brālīgās padomju tautas un vispirmā kārtā diženā krievu tauta, viņas kultūras un mākslas darbinieki. Tie palīdzēja un joprojām palīdz mums ar savu bagāto pieredzi, kādu viņi mantojuši padomju kultūras attīstības gaitā pēc Lielās Oktobra Revolūcijas. Daudzi ievērojami brālīgo padomju tautu mākslas korifeji šai īsajā laikā jau ir viesojušies mūsu vidū, rādīdami sava darba labāko sasniegumu paraugus, no kuriem esam varējuši mācīties. Šī draudzīgā darba pieredzes apmaiņa turpmāk uzzels jo kuplāk, nesdama arvien vērtīgākus augļus.

Dārgais Josif Visarionovič!

Iziedami lielajā gaitā, kur jau dūn padomju cilvēka diženā jaunrades darba soļi, mēs solāmies strādāt tā, lai mūsu mākslas darbi patiešām būtu šā lielā laikmeta cienīgi. Mēs solāmies vēl jo ciešāk saliedēt savus daiļrades spēkus — īstu padomju mākslas darbu radīšanai, tādu mākslas darbu, kas nes sevī Ļeņina - Staļina partijas cildenās idejas, pauž kara ugunīs pārbaudīto nesalaužamo padomju tautu draudzību un Padomju Tēvzemes mīlestību, iedvesmo padomju ļaudis arvien jauniem varoņdarbiem mūsu Dzimtenes jaunuzbūvē un aizsardzībā. Mēs solāmies iedzīvināt romānos un gleznās, apdziedāt simfonijās un poēmās, iekalt granītā un marmorā lielā Tēvijas kara varoņa tēlu un jaunās dzīves celtnieka skaidro vaigu. Mēs solāmies vārdā un skaņās, krāsās un tēlos izteikt padomju cilvēka jūtu un domu, vakardienas ceļu un rītdienas gaitu. Un šo solījumu mēs veiksim.

Lai zeļ un kupla zaro padomju tautu draudzība!

Lai krāšņi plaukst padomju kultūra un māksla!

Saules mūžu mūsu lielajam draugam biedram Staļinam!

Rīgā, 1946. g. 10. aprīlī

MĀKSLAI JĀPALĪDZ DARBA ĻAUDĪM VEIKT

ceturtās piecgades celtniecības plānu

Mākslas darbinieku sanāksme Operas un baleta teātrī

10. aprīlī LPSR Operas un baleta teātrī notika plaša galvaspilsētas Rīgas mākslas darbinieku sanāksme, kurā PSRS Augstākās Padomes deputāts, Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks b. Fricis Rokpelnis nolasīja referātu par PSRS tautas saimniecības atjaunošanas un attīstības piecgades plānu 1946.—1950. gadam un Latvijas mākslas darbinieku uzdevumiem.

Pastāstījis par saviem iespaidiem PSRS Augstākās Padomes pirmajā sesijā un pakavējies pie ceturtās piecgades plāna grandiozajiem skaitļiem, b. Rokpelnis tuvāk apstājās pie tiem uzdevumiem, kas, sakarā ar tautas saimniecības atjaunošanas un attīstības plānu 1946.—1950. gados, veicami mākslas darbiniekiem.

Mākslas darbinieku uzdevums, — teica b. Rokpelnis, — palīdzēt darba ļaudīm labāk veikt tautas saimniecības atjaunošanas un attīstības piecgades plānu. Pagājušais gads liecina, ka mūsu mākslas darbinieki godam veikuši savus uzdevumus, ka latviešu tautas rīcībā pietiekami daudz spējīgu talantu visās mākslas nozarēs. Ievērojamus darbus visos latviešu padomju literātūras žanros snieguši vairāki mūsu prozaiķi, drāmaturgi, dzejnieki un kritiķi. Teātros darbs notika galvenokārt kolektīvu organizēšanas un padomju repertuāra apgūšanas virzienā. Un tomēr — šogad mums jau ir par trim teātriem vairāk nekā 1940. gadā. Mūsu vadošajos teātros nopietna māksliniecisko spēju pārbaude bija krievu klasiskās drāmaturģijas skate, un jāsaka, ka teātri šo pārbaudi godam izturēja. Labus radošā darba paraugus devusi mūsu tēlotāja māksla. Vairāki tās sasniegumi guvuši atzinību Vissavienības tēlotājas mākslas izstādē Maskavā. Strādājuši un guvuši panākumus arī komponisti, architekti, izpildītāji mākslinieki, mūziķi, filmu studija, cirka mākslinieki, māksliniecisko pašdarbības kolektīvi. Taču talanti vien nespēj radīt patiesi vērtīgu mākslas darbu. Padomju mākslai arī idejiski jābūt dziļai. Tāpēc viens no galvenajiem mākslas darbinieku uzdevumiem ceturtās piecgades pirmajā gadā būs mācīties marksismu-ļeņinismu, bez kura nav iespējams radīt augstvērtīgus mākslas darbus. Nenogurstot jāceļ sava profesionālā izglītība. Rūpes par jaunu mākslas darbinieku kadru radīšanu un audzināšanu arī būs viens no svarīgākajiem uzdevumiem šinī piecgadē. Te īpaša atbildība gulstas uz mūsu mākslas augstskolu pedagogiem. Jānodibina īsta padomju kārtība mūsu mākslas iestādēs. Ar katru jautājumu, pirms to gribam pacelt mākslas līmenī, vispusīgi jāiepazīstas, darbā jāieliek visa nopietnība, apzinoties mākslinieka darba lielo atbildību. Jau šodien ir jāiecer drosmīgi darba uzdevumi.

Debatēs par b. Rokpeļņa ziņojumu piedalījās LPSR Operas un baleta teātŗa diriģents b. T. Jansons, LPSR Drāmas teātŗa māksliniecisKais vadītājs b. A. Austriņš, LPSR Dailes teātŗa māksliniecisKais vadītājs Nopelniem bagātais mākslas darbinieks b. Ed. Smilģis, LK(b)P CK sekretārs b. Pelše, LPSR Krievu Drāmas teātŗa māksliniecisKais vadītājs Nopelniem bagātais mākslas darbinieks b. Gļekovs, PSRS Augstākās Padomes deputāte Nopelniem bagātā māksliniece biedre E. Pakule.

Sanāksme vienbalsīgi pieņēma vēstules tekstu biedram Staļinam un aicinājumu Latvijas padomju mākslas darbiniekiem. **Ark.**

Ernesta Birznieka-Upīša

GODINĀŠANA

6. aprīlī Latvijas Padomju Rakstnieku Savienības klubā bija sarīkots ievērojamā latviešu rakstnieka reālista, Nopelniem bagātā kultūras darbinieka Ernesta Birznieka-Upīša godināšanas vakars, sakarā ar viņa 75 gadu dzimšanas jubileju un vairāk nekā 40 gadu darbību literātūras laukā.

Vakaru atklāja Tautas rakstnieks akadēmiķis Andrejs Upīts.

— Mūsu reālistiskā rakstniecība, — teica Andrejs Upīts, — nav daudz vecāka par piecdesmit gadiem, un viens no tās pamatu licējiem ir Ernests Birznieks-Upītis. Viņš ir pirmais un ievērojamākais latviešu rakstniecības ievirzītājs tanī ceļā, pa kuru tā ies vēl vairākas paaudzes, padarīdama mūsu literātūru vēl krāšņāku un bagātāku. Tā reālisma, kas šodien valda mūsu literātūrā, saknes meklējamas Birznieka-Upīša darbos. Tāpēc mēs šodien apsveicam viņu un godinām kā mūsu reālistiskās rakstniecības pamatlicēju.

Rakstnieks Jānis Niedre plašākā referātā sīkāk pastāstīja par jubilāra dzīvi un darbu.

Ar Ernesta Birznieka-Upīša parādīšanos rakstniecībā sākas reālistisks dzives tvērums latviešu literātūrā, pretēji tam, kāds bija Apsīšu Jēkaba un citu tautiskā romantisma rakstnieku darbos. Viņš ir tipisks lauku dzives tēlotājs. Viņa stāstu varoņi ir lauku darba ļaudis — kalpi, gājēji, amatnieki, rentnieki. Galvenokārt tie ir apzinīgi cinītāji (stāstos «Zem ābeles», «Viens no daudzajiem», «Pelēkā akmeņa stāstos» u. c.); viņi cinās par darba tautas laimīgāku nākotni. «Varbūt es nepanākšu nekā. Bet es nolīdzināšu ceļu citiem Andrejiem, kas nāks pēc manis», saka Andrejs Akmens stāstā «Zem ābeles». Tāda ir paša rakstnieka pozicija, viņš nebūtu varējis radīt meistariskus darbus, ja būtu nostājies citā pozicijā.

Šodien Birznieka-Upīša stāsti māca mūs pazīt pagājušos laikus un ļaudis, izprast tos, mīlēt dzīvi, mīlēt mūsu zemi un tautu.

Atsevišķi referents pakavējās arī pie Birznieka-Upīša bērnu un jaunības stāstiem un Kaukaza stāstiem.

Nopelniem bagātais kultūras darbinieks Pēteris Birkerts pastāstīja par Birznieka-Upīša darbību citās kultūras dzīves nozarēs. Viņš strādājis gan kā bibliotēkārs, gan kā skolotājs, vadījis izdevniecību «Dzirciemnieki», tulkojis latviski citu tautu — vācu, zviedru, lietuvju, krievu, japāņu, ķīniešu, tatāru, arabu, kabardīnu u. c. — folkloru. Kopā ar Lerchu-Puškaiti viņš ir lielākais latviešu tautas folkloras vācējs.

Pēc tam sekoja daudzi apsveikumi. LPSR Ministru Padomes un personīgi Ministru Padomes Priekšsēdētāja Viļa Lāča vārdā, kā arī Mākslas lietu pārvaldes vārdā jubilāru apsveica PSRS Augstākās Padomes deputāts Fricis Rokpelnis. LPSR Izglītības Ministrijas apsveikumus nodeva Izglītības ministrs K. Strazdiņš. No LK(b)P CK jubilāru sveica b. Buša, Latvijas Padomju Rakstnieku Savienības vārdā — Nopelniem bagātā kultūras darbiniece Anna Sakse, no LĻKJS CK — b. Buse, no LPSR Radiokomitejas — b. Lēmanis, no Latvijas Valsts Universitātes — prof. R. Pelše, no VAPP — b. Bērce, žurnāla Karogs redakcijas vārdā — Jūlijs Vanags, no LPSR Augstākās Padomes Ziņotāja — b. Kliene, no Rīgas pilsētas izpildu komitejas — b. Sliene, no Valodu un literātūras institūta — b. Ķeniņš, 2. Rīgas pilsētas pamatskolas pionieru pārstāve b. Absolone, no Literātūras fonda — b. Talcis. Latvijas Padomju Rakstnieku Savienības sekretārs b. K. Krauliņš nolasīja laikrakstu «Cīņa» un «Literātūra un Māksla» redakciju, LPSR Jaunatnes teātŗa, O. Jēpes, Lejas-Krūmiņa, K. Kraujiņa apsveikuma telegramas.

Jubilārs nolasīja atmiņas par atgriešanos Rīgā no Kaukaza 1921. gadā, par savu dzīvi Ulmaņa diktātūras un vācu okupācijas periodos.

Vakaru nobeidza koncerts, kurā piedalījās vijolnieks V. Stūrsteps, Filharmonijas solisti Tālis Matīss un Hermine Sala. LPSR Dailes teātŗa aktieris Luijs Šmits nolasīja Birznieka-Upīša stāstu «Trines Kārlēns».

A.

Š. g. 14. aprīlī paiet 16 gadu, kopš miris ievērojamais krievu padomju dzejnieks V. V. Majakovskis, par kuru biedrs Staļins teicis:

«Majakovskis bija un paliek labākais, apdāvinātākais mūsu padomju laikmeta dzejnieks».

Vl. Majakovskis

Biedram Netem — tvaikonim un cilvēkam

Notrisejis viss es.
Nav jau maņu tvaiks.
Grozījās un nāca pretim
ostā
karsts kā degošs bula laiks
biedrs «Teodors Nete»[1].
Tas ir — viņš.
Es viņu pazīstu.
Glābšanas riņķu aceņu bļodiņas duŗ.
— Sveiki, Nete!
Cik es priecīgs, ka tu dzīvs vēl elpo
virvēs,
āķos,
dūmeņos
un kuģa telpās.
Panāc tuvāku!
Vai nav par seklu?
Ceļš no Batumas —
bij katlam daudz ko ēst.
Nete, atceries,
kad bijāt tu vēl cilvēks,
dzērām dip[2]—kupejā
tēju mēs?
Gausīgs bijāt.
Krāca mieņā snaužas.
Tavas acis —
laka zīmogos.
Runa vien —
ap Romku Jakobsonu[3] glaužas.
Svidi,
skaitot
vārdus vārsmotos.
Tik ap rītu mēdzi iemīgt.
Pirksts uz slēdzes likts.
Panāciet —
kam nież', jūs, suķes.
Nenāca ne prātā,
ka pēc gada likts
būs man satikties
ar tevi —
kā ar kuģi.
Kuģa galā mēnesnīca
gorās,
tālumus
uz pusēm pārraujot.
Mūžam
līdz
no ciņas koridora
Slavu varonim
ar savu ņirbu
dod.
Vidēji no grāmatām
līc komunismam.
«Grāmatās
var daudz ko
samuldēt».
Šada lieta —
tā uz reizi katru izmāca
komunisma
būtību un serdi
saredzēt.
Dzīvojam mēs
sakalti
ar zvērestu.
Kaut pie krusta
par to,
variet triekt ar lodi sīvi:
tas ir —
lai bez Krievijām
un Latvijām rastu
cilvēce
pasaulē
sev vienīgu kopdzīvi.
Dzīslās —
asinis mums, bet ne ūdens dots.
Ejam cauri
revolveŗu rejām
savās vietās,
lai tad
mirstot
pārvērstos
kuģos,
vārsmās,
citās lielās lietās.
Vēl man dzīvot, dzīvot,
skreja joņotā.
Tikai beigās gribu
— cits man neder —
satikt gribu
savu nāvi tā,
kā to
sagaidīja
biedrs Nete.

Atdzejojis Aleksandrs Čaks

1) Teodors Nete — Ārlietu Tautas Komisāriāta diplomātiskais kurjērs. Nonāvēts vilciena Latvijas teritorijā 1926. gada 5. februārī, varoņīgi aizstāvot diplomātisko pastu. Netes vārdā nosauca vienu no Melnās jūras tvaikoņiem.

2) dip-kupeja — diplomātiskā kupeja.

3) Romāns Jakobsons — valodnieks un literātūras teorētiķis. Majakovskā un Netes kopējs paziņa.

VISKRIEVIJAS TEĀTŖA BIEDRĪBA

Viskrievijas teātŗa biedrība ir vecākā krievu aktieru organizācija un arī vislielākā teātŗa mākslas zinātniski pētnieciskā organizācija mūsu zemē. Kongress, kas šinis dienās notika Maskavā, sakrita ar VTB 60 gadu jubileju.

Savā pastāvēšanas laikā VTB nostaigājusi garu ceļu, kura etapi ir krievu aktieru mākslas likteņi 19. g. s. beigās un 20. g. s. sākumā.

Jau pašos savos pirmsākumos, cariskās valdības laikā, Teātŗa biedrība bija demokratiska un progresīva organizācija. Savas darbības sākumā tās uzdevumi aprobežojās ar materiālas palīdzības sniegšanu trūkumā nonākušiem skatuves darbiniekiem. Biedrība eksistēja vienīgi no tiem līdzekļiem, ko aktieri savāca labdarības izrādēs. Vēlāk biedrība paplašināja savu darbību un jau pagājušā gadsimta beigās sāka rēgulēt attiecības aktieru un darba devēju starpā.

Krievu teātŗa un aktieru stāvoklis tajos laikos bija grūts. It sevišķi provincē, kur teātŗa lietas visā pilnībā bija atdotas privāto uzņēmēju rokās, kuriem nerūpēja ne aktieru dzīves apstākļi, ne māksliniecisKā augšupeja.

Jau 1882. gadā Sāvina, Žuļeva, Sazanovs, Davidovs organizēja krievu aktieru savstarpējās palīdzības biedrību, ko cara valdība drīzi vien likvidēja. Pēc tam šie aktieri nodibināja jaunu biedrību palīdzībai trūkumā nonākušiem skatuves darbiniekiem.

1894. gadā organizāciju pārveidoja par Krievijas teātŗa biedrību.

1897. g. 21. martā atklāja skatuves darbinieku pirmo kongresu, kam bija ievērojama nozīme krievu teātŗa dzīvē. Kongress visā pilnībā atklāja tā laika teātŗa nepilnības un parādīja ceļu, kas ejams, lai teātŗa māksla kļūtu pilnasinīga.

Teātŗa biedrības paspārnē radās jaunas organizācijas: drāmatisko un mūzikālo rakstnieku savienība, skatuves darbinieku savienība, režisoru studija. Tā pamazām biedrība kļuva par krievu teātŗa darbinieku sabiedrības progresīvi demokratisko spēku centru.

Tautas teātŗu darbinieku Viskrievijas kongress, kas sanāca 1916. gadā, pirmo reizi pieskārās nacionālo teātŗu darbības jautājumiem, apspriežot stāvokli ukraiņu, poļu, armeņu, gruzīnu, ebrēju, tatāru un lietuvju teātŗu darbību.

Lielā Oktobŗa sociālistiskā revolūcija radīja krasas pārmaiņas Krievijas teātŗa dzīvē. Mainījās arī Viskrievijas teātŗa biedrības darbības raksturs. Tīri profesionālās, tiesiskās un materiālās funkcijas Teātŗa biedrība nodeva Mākslas darbinieku arodbiedrībai. Ar padomju varas gādību VTB kļuva par spēcīgu organizāciju un padomju mākslas neatņemamu sastāvdaļu. Biedrība aktīvi darbojās arī Tēvijas karā. 1943.—1944. g. KPFSR teātŗos notika krievu klasikas skate (70 teātŗos parādīti 250 jaunuzvedumi). Otrs liels pēdējo gadu notikums bija KPFSR nacionālo teātŗu skate un krievu klasiku skate Savienotajās republikās 1945. gadā. Noturēta arī frontes teātŗu skate.

VTB apakšnodaļas (skaitā 54) nodarbojas ar periferijas teātŗu daiļrades jautājumiem. Apakšnodaļu darbu atbalsta VTB zinātniski māksliniecisKie kabineti. Gorkija, Ostrovska, Šēkspīra kabineti cieši saistīti ar periferijas teātŗiem. Citi jaunākie kabineti vērš plašumā savu darbu. Tā nacionālo teātŗu kabinets, kas organizēts kara laikā, tuvina PSRS daudzos teātŗus, iedziļinās nacionālo teātŗu darbā un atšķiro labākos nacionālās drāmaturģijas daiļdarbus, lai tos pārtulkotu un uzvestu uz brālīgo tautu skatuvēm. Ar aktieŗa daiļrades psīcholoģijas jautājumiem, aktieŗa un režisora meistarības, uzveduma formas u. c. jautājumiem nodarbojas aktieŗa un režisora kabinets. Vēl jāatzīmē vēsturiskais kabinets un bibliotēka, kurā ir 20.000 grāmatu par teātŗa mākslu. Bibliotēka sniedz ievērojamu palīdzību biedrības apakšnodaļām. Arī Latvijas teātŗa biedrība saņēmusi daudz grāmatu savas bibliotēkas iekārtošanai.

Ļoti jauns pasākums ir skaņu pierakstīšanas kabinets, kur aktieris, ierunādams lugas tekstu izvilkumus, atšķir savu balsi no visa liekā — telpas, gaismas, grima, kostīma, un kontrolē vienīgi tās izteiksmību.

Vokālās mākslas kabineta darba pamatā atrodas izpildītājas mākslas fiksācija, krievu dziedāšanas skolas popularizācija, PSRS un citu tautu vokālās mākslas studijas.

Sešdesmit gadu gaitā Viskrievijas teātŗa biedrības priekšgalā redzam divas lielas māksliniece — Sāvinu un Jabločkinu. M. G. Sāvina, liela aktrise un enerģiska sabiedriska darbiniece, bija Krievijas teātŗa biedrības dibinātāja. Pēdējo trīsdesmit gadu laikā nepārtraukti VTB padomes priekšsēdētāja ir Staļina prēmijas laureāte, PSRS tautas māksliniece A. Jabločkina.

Savā darbībā Viskrievijas teātŗa biedrība balstās uz plaša biedru aktīva — režisoriem, aktieriem, teātŗa teorētiķiem, māksliniekiem, mūziķiem, kas dzīvi piedalās visos biedrības pasākumos; lasa referātus, sniedz teātŗa darbinieku saimei savu daiļrades pieredzi, piedalās uzvedumu iztirzāšanā.

VTB nodibinājusi skatuves veterānu namus — Ļeņingradā un Maskavā un divus atpūtas namus pie Volgas un Krimā.

Viskrievijas teātŗa biedrība ievērojami sekmē padomju sociālistiskā teātŗa progresu. Tā godam veic savu uzdevumu — cīnīties par augstu uzvedumu kvalitāti, par skatuves darbinieku idejiskā līmeņa un profesionālās meistarības paaugstināšanu.

O. Ābols

«Cīņas»
MĀKSLINIECISKĀ PĒCPUSDIENA

svētdien, 1946. g. 28. aprīlī, plkst. 14 Valsts Drāmas teātrī, Kronvalda bulvārī 2

Tautas rakstnieka ANDREJA UPĪŠA LITERĀRIE DARBI teātŗa kolektīva izpildījumā. Režisori: *A. Amtmanis-Briedītis, J. Osis, H. Zommers* un *R. Baltaisvilks*. MāksliniecisKais vadītājs *A. Austriņš*. Programā romāna *«Zaļā zeme»* fragmenti skatuvei, komēdija *«Amacones»*, *«Doktora Mārtiņa viesis»* un *«Pēc beidzamā piliena»* drāmatizējumi un dziesmas.

Ieejas kartes «Cīņas» pēcpusdienām un speciālizdevumi saņemami «Cīņas» redakcijā Blaumaņa ielā Nr. 38/40 pie techniskajām sekretārēm no plkst. 10 līdz 18.

«Cīņas» redakcija

MāksliniecisKās pašdarbības kolektīvu sasniegumu skate

Beigusies Arodbiedrību Centrālās padomes rīkotā Rīgas drāmatisko pašdarbības kolektīvu skate, kas ilga vairāk nekā divas nedēļas. Skatē piedalījās visu lielāko galvaspilsētas uzņēmumu un iestāžu pašdarbības kolektīvi. Skate bija sarīkota nolūkā veicināt tautas mākslas uzplaukumu. Tas bija arī pašdarbības kolektīvu pirmais mēģinājums Dziesmu dienai, kas notiks š. g. augustā.

Par labāk sagatavotajiem kolektīviem žūrijas komisija atzina Valsts elektrotechniskās fabrikas «VEF», metalurģijas uzņēmuma «Sarkanais Metalists», tekstilfabrikas «Merino», Tabakas fabrikas Nr. 1, I pilsētas slimnīcas, gumijas apstrādāšanas fabrikas «Varonis» un citu uzņēmumu un iestāžu kolektīvus.

Beigu skatē «VEF» kolektīvs sniedza R. Blaumaņa vienčēlienu «Sestdienas vakarā», Poligrafiskās rūpniecības arodbiedrības kolektīvs — skeču «Piecos no rīta», tekstilfabrikas «Merino» kolektīvs — V. Grēviņa vienčēlienu «Interesants gadījums», Tabakas fabrikas Nr. 1 kolektīvs — skeču «Zem mežābeles». Bez tam vēl beigu skatē piedalījās Republikāniskā Tautas mākslas nama pašdarbības ansamblis «Rosme», I pilsētas slimnīcas un Dzelzceļnieku arodbiedrības drāmatiskie kolektīvi.

Labākos kolektīvus apbalvos. Apbalvoto kolektīvu skate notiks 26. aprīlī.

K.

Avīze KARAVĪRS

V. KALPIŅŠ

„LATVIEŠU STRĒLNIEKS" KARA GAITĀS*)

2.

MĒS BRAUCAM UZ FRONTI

Gluži parastā kārtībā pagāja 1941. gada 2. decembra diena. Tuvojās nakts. Viss notika saskaņā ar iepriekš izstrādātiem plāniem. Nekas neliecināja, ka gaidāms kas sevišķs.

Karavīri jau devās pie miera. Apklusa dziesmas, čalas, sasaukšanās. Nometne, kas dienā atgādināja skudru pūzni, norima. Ja tagad nezinātājam būtu gadījies spert te savu kāju, viņš domātu, ka nonācis izmirušā pilsētā.

Īsi pirms pusnakts steidzīgi ziņneši trauksmes kārtībā izsauca uz pulku štābiem apakšvienību komandieņus. Kas no karavīriem to manīja, tas visiem spēkiem centās vairs neaizmigt. Katrs nojauta, ka šoreiz nav gaidāms parasts nakts pārgājiens vai kas tamlīdzīgs. Tāda nojauta istiem zaldātiem vienmēr rodas lielu notikumu priekšvakarā.

Pēc labas pusstundas, tas ir — ap to laiku, kad izsauktie komandieņi varēja būt nonākuši štābā, no tās puses atskanēja skaļas uravas. Vienreiz, otreiz, trešo reizi... Latviešu strēlnieku divīzija bija saņēmusi pavēli doties uz fronti.

Tie, kas bija nomodā, modināja gulošos. Svarīgā vēsts dažos mirkļos aplidoja nometni. Tagad jau urā sauca visās malās. Kaut kur atskanēja dziesma. Tai pievienojās zemnīca pēc zemnīcas, rota pēc rotas, pulks pēc pulka.

Latviešu strēlnieki priecājās, ka tagad vairs nebūs jāmētā koka vālītes, ko tikai nometnē sauca par rokas granātām, nebūs vairs jāšauj finiera figūrās un jāspēlē uzbrukums, labi zinot, ka priekšā nekāda ienaidnieka nav. Drīz, pavisam drīz sāksies īstas kaujas. Tās strēlnieki gaidīja, pēc tām viņi ilgojās.

Nepacietīgākie tūlīt sāka kravāt mantiņas. Ja vien zēniem ļautu vaļu, tai pašā naktī nometnē vairs nepaliktu neviena karavīra.

Tik tālu, protams, neviens netika. Bet arī parasto nakts kārtību vairs nebija iespējams atjaunot. Ļaudis dziedāja, plāpāja, trieca jokus līdz rīta gaismai.

Nometnes dzīve visiem bija apnikusi. Savus uzskatus par šo lietu lielais vairums izteica tā:

— Ko mēs te nīkstam? Vācietis nāk virsū Maskavai, bet mēs sēžam un «študierējam». Parādē jau nebūs jāiet. Lai tikai padod frici šurp, gan tad parādīsim, kas ir latviešu strēlnieki!

Varens sajūsmas vilnis sabangoja divīziju. Tas nepagāja garām nevienam cilvēkam, nevienai apakšvienībai. Tas pilnīgi ierāva savā varā arī «Latviešu Strēlnieka» redakciju.

Straujā notikumu gaita nežēlīgi izzoboja redakcijas ļaudis. Daudzas nedēļas viņi bija cēluši, iekārtojuši un izdaiļojuši savu zemnīcu — savu preses pili. Tā tikai bija zemniciņa! Un tagad, pāris dienas padzīvojušiem, vajadzēja braukt projām. Viņi būtu skaitušies vēl vairāk, ja zinātu, ka visā kara laikā redakciju pavadīja tieši tāda «laime».

Daudz runāt un zūdīties nebija laika. Zēni ārdīja kopā daudz ko tādu, kas līdz tam bija rūpīgi un ar lielu mīlestību uzcelts. Katram bija sava neliela saimniecība, savas primitīvas ierīces, kas atvieglināja karavīru dzīvi. Ja ne visu, tad vismaz daļu no tā gribējās ņemt līdzi. Pēc dažām stundām visa redakcijas un tipografijas mantība atradās uz grīdas. Kastes, saiņi, papīra rulļi, personīgās mugursomas mētājās visās malās.

Šai brīdī prātā iešāvās bargais un nepielūdzamais frontes likums:

— Karavīrs var ņemt sev līdz tikai tik daudz, cik viņš pats var panest.

Tas lika padomāt. Ne viens vien jau ņēma savu mugursomu plecos un sāka staigāt ar to pa zemnīcu. Apgājis pāris riņķu, noņēma nesamo no pleciem un sēja maisus vaļā. Pārcilāja vienu lietu, otru, trešo un tad teica:

— Kas grib šo grāmatu?

— Vai kādam nevajaga pāri tiras veļas?

— Kam tur tā mazāk mantu, panāk tuvāk!

Mantu maisi redzami saruka. Paliekamu vietu tur atrada tikai veļa, auti, kāds gabals ziepju un produkti. Toties stūrī sakrājās prāva kaudzīte visāda labuma, ko vajadzēja atstāt nometnē.

Visu apskatījuši, pārcilājuši un pārbaudījuši, beidzot pamanījām krāsniņu. It kā nekas nebūtu noticis, tā viena pati savā vecajā godībā turpināja kurēties zemnīcas vidū. Šai svarīgajai lietai neviens neuzdrošinājās ķerties klāt. Nolēma, ka to izdzēsīs tas, kas pēdējais izies no zemnīcas.

Visnepatīkamāko pārsteigumu dabūja piedzīvot Loganovskis. Viņš bija aizkomandēts uz Gorķiju pēc klišejām Staļina Konstitūcijas dienas numuram. Nabaga zēns tiešām bija veicis varoņdarbu. Pārsalis un neēdis viņš augu dienu skraidīja pa cinkografijām, lai laikā visu dabūtu gatavu.

Vakars nāca virsū, bet Loganovskis vēl vienmēr nerādījās. Nepacietīgākie sāka viņam adresēt dažādus pārmetumus. Likās, ka visai Padomju Savienībai jāzina, ka latviešu strēlnieku divīzija šodien brauc uz fronti. Tādēļ arī Loganovski sauca par «garo dienu» un apgalvoja, ka viņš vienmēr «guļot uz ausīm».

Beidzot durvis atvērās, un tajās parādījās pats vainīgais. Ar uzvarētāja smaidu viņš nolika uz galda vairākas lielas cinka plates. Kā atmaksu par ilgo gaidīšanu kāds viņam lepni paskaidroja, ka tās nevienam vairs nav vajadzīgas. Nu bija Loganovska reize skaisties. Vēl tagad redakcijas archīvos glabājas šis klišejas. Izmantot vēlāk tās nebija iespējams, jo uz tām ir datums — 1941. gada 5. decembris.

Drīz Loganovska likstas pilnīgi aizmirsās. Redakcija sasēdās uz kastēm un mantu maisiem. Krāsniņa nepārtraukti kurējās, un ļaudis sāka pamazām snaust. Kā tādās reizēs parasts, sākās prātošana, ka šonakt nekas nenotiks. Šis cerības vēl vairāk ierosināja miegu. Bet kad visi jau bija iesnaudušies, pie durvīm apstājās automašīna, un kāda balss sauca:

— Dod ārā tās mantas!

Dienā laiks pieturējās mīksts. Pret vakaru drusku piesala. Bet kas tagad pabāza galvu durvīs, tas nevilšus atrāvās atpakaļ. Vajadzēja būt vismaz 30 gradiem zem nulles. Šai naktī sākās mūsu ceļojums uz fronti.

Sazilējuši tupējām uz mantu vezuma. Ik pēc laiciņa sitām pa šofera kabīnes jumtu. Tas nozīmēja, ka mašīna jāaptur. Tad tie no augšas kāpa lejā, sāka skraidīt pa lielceļu turp un atpakaļ, sita rokas gar sāniem, dauzījās un plēsās cits ar citu.

Saule jau uzlēca pāri koku galiem, kad sasniedzām staciju. Tas bija mazs pieturas punkts, gandrīz bez ēkām. Mašīnu vajadzēja steigā izkraut un laist atpakaļ uz nometni. Tējas un siltuma vietā ieraudzījām pār sevi atkal tās pašas stindzinošās debesis.

Veselu dienu turpinājās lēkāšana, skraidīšana, dauzīšanās. Dažs jau āva nost kājas un cītīgi berzēja baltos pirkstu galus ar sniegu. Tā nebija vienīgā mācība, ko todien ieguvām. Kādam iegribējās ēst. Bet maize izrādījās pārvērtusies ledainā akmenī. Nazis locījās, bet nelida garozā. Ar zobiem arī neviens nespēja kaut ko nodrupināt. Radās ideja — pamēģināt ar zāģi.

Divi vīri paņēma lielo malkas zāģi, nolika kukuli zemē un, ar īkšķiem atmērījuši rikas biezumu, sazāģēja to vairākās šķēlēs. Tādas pabiezākas jau nu iznāca, bet tas nekas. Tagad jau tīri labi varēja atlauzt pa drupatai, un izsalkušajās mutēs izkusa vislielākie ledus gabali.

Vēlā vakarā pienāca ešelons. Atkal nelaime: krāsniņa palika nometnē.

— Ak tad domājāt gan, ka jūs vedīs otrās klases vagonos, — zobojām cits citu, raudzīdamies sarkanajā preču vagonā, kas bija paredzēts mums. Nīknums vēl vairāk pieauga, kad atradām tā jumtā glītu ar skārdu apsistu caurumu.

Krāsniņu laimējās sameklēt turpat no tiem, kas bija tik gudri un iepriekš zināja, ka citi būs tikpat muļķi kā mēs.

Rīta pusē visas mantas jau atradās vagonā, krāsniņa bija uzstatīta, malka sagādāta, durvis aiztaisītas. Ar nepacietību raudzījāmies kurināšanas mākslas speciālistos, kam bija uzdots likt nupat nocirstajiem bērziem pārvērsties kvēlojošās ogļēs. Viņi savu uzdevumu veica godam. Sākumā visi pasažieri bija sablīvējušies ap krāsniņu un kā izslāpuši gaidīja pirmos siltuma viļņus. Tad jau tuvākajiem kļuva par karstu. Drīz vien viss vagons sabēga pa stūriem, un vārīgākie klusu vaicāja, vai nevajadzētu attaisīt logu?

Ap to pašu laiku gari jo gari nosvilpās lokomotīve, un pēc dažiem mežonīgiem rāvieniem sakustējās vilciena sastāvs. Arvien ātrāk un ātrāk tas sāka ripot rietumu virzienā. Latviešu strēlnieki brauca uz fronti, uz mājām.

3.

DIVI PRETĒJI UZDEVUMI

Brauciena laikā par darbu neviens nedomāja. Likās neiespējami tādos apstākļos izdot avīzi. Apmierinājāmies ar to, ka kārtīgi pieņēmām pa radio Padomju Informbiroja ziņojumus un visos iespējamos veidos darījām tos zināmus savam ešelonam.

Mums bija sastādīts, un arī paši mēs sākām domāt, ka esam viena no svarīgākajām iestādēm visā divīzijā. Pirmajā braucienā pārliecinājāmies, ka daudz svarīgākas mantas par mūsu burtiem un papīra rulļiem ir municija, pārtika, apģērbs un degvielas. To vajadzēja paturēt vērā un iemācīties nepalikt pārējiem astē.

Pēc garāka ceļojuma gan ar vilcienu, gan automašīnās, gan arī kājām nonācām frontē. Notika pirmā redakcijas apspriede frontes apstākļos. Gatavojāmies izdot pirmo numuru ar kauju materiāliem. Šai apspriedē redakcijai bija uzdevums, ko risinājām un ne katrreiz varējām atrisināt visā kara laikā. Tas bija uzdevums — nodrošināt nepārtrauktus sakarus ar pirmajām līnijām.

Uz saliekamā galdiņa, ko vedām līdz no nometnes, parādījās redakcijas portfelis. Tas nebija tukšs, pavisam ne! Tomēr vajadzēja atzīt, ka esam palikuši bez materiāliem. Nometnes apstākļos rakstītās un sakrātās korespondences vairs nederēja.

Kamēr meklējām vainīgos un spriedām, kā šo nepatīkamo lietu likvidēt, pienāca pavēle doties atkal uz priekšu. Vesela diena pagāja, kamēr, kājām iedami, nonācām jaunajā vietā. Bet arī te vairs frontes nebija. Kauju troksnis dunēja kaut kur tālu pamalē. Āvām kājas, lai rītu ietu tā virzienā, kad pienāca jauna pavēle — doties atpakaļ. Tā beidzās pirmais kauju posms, kurā latviešu strēlnieku divīzija vajāja un nevarēja noķert bēgošos vāciešus. Tik nepatīkami nobeidzās šis darba posms «Latviešu Strēlnieka» redakcijai.

Pirmo numuru salāpījām vārda tiešā nozīmē turpat redakcijā. Tajā iegāja oficiālais materiāls un ziņas par vācu zvērībām, ko ļoti plaši mums stāstīja vietējie iedzīvotāji. Pēc numura parādīšanās atklātībā nāca krietns brāziens no priekšniecības. Cits nekas arī nebija gaidāms. Vajadzēja nolaist acis un stāvēt klusu. Attaisnojuma nebija.

Nākošajās kaujās būsim gudrāki — tas bija vienīgais mierinājums.

Lai notiek, kas notikdams un lai tas maksā, ko maksādams, bet sakari ar pirmo līniju redakcijai jāņem pilnīgi uz sava riska un atbildības. No korespondentiem var prasīt, lai viņi raksta. Un arī tas vēl ir daudz prasīts.

Pie Jelaginas divīzija nonāca pavisam citādā kaujas situācijā. Te bija nekustīga fronte, un latviešu strēlniekiem pavēlēja to izkustināt. Redakcijas «gaziks» lepni nobrauca gar degungalu mūsu artilerijas baterijām, kas paslaik apstrādāja vācu ierakumus. Sādžā redzējās tikai reta vesela māja. Tās pašas jau bija pārpildītas. — Kas pirmais brauc, tas pirmais maļ, — mēs atcerējāmies. Redakcija nebija atbraukusi pirmā un tādēļ vajadzēja paiikt zem klajas debess.

Mūsu artilerijai atbildēja vācu minmetēji. Pāris mīnu nokrita tipografijas tuvumā. Turpat acu priekšā nosita un ievainoja vairākus karavīrus. Neviens nebrīnījās un nejutās pārsteigts par to. Visiem bija viena pārliecība — tas tikai sākums. Vēlāk būs vēl sliktāk. Tā tas tagad ies, un pie tā jāpierod.

Bet pēc šīm divām mīnām, kas gandrīz izgāza mūsu tipografijai logus, redakcijai radās kāds jauns uzdevums.

Par sakariem tika gādāts. Redakcijas ļaudis šaudījās pa pulkiem, meklēja rokā savus korespondentus, deva viņiem uzdevumus, norunāja, kā nogādāt korespondences redakcijā.

Gatavojāmies svinēt pirmo uzvaru, kad auksta ūdens spaini tai uzgāza politdaļas priekšnieks. Viņš katēgoriski un negrozāmi prasīja — tūlīt aizvākties no šejienes, tālāk uz aizmuguri.

— Jums jāsaprot, biedri, — viņš teica, — ka jūsu dārgākā manta ir tipografijas mašīna. Ja kāds no jums izies no ierindas, viņa vietā atradīsim citu. Bet ja vācietim izdosies sasist mūsu tipografiju, to tik drīz neredzēsim.

Pagriezies pret redaktoru, viņš vēl piemetināja:

— Ar savu galvu jūs, biedri redaktor, atbildēsit par to, ka mašīnai nekas nenotiek.

Sakari ar pirmo līniju un redakcijas novietojuma rajons — tā īsos vārdos varētu definēt abus šos vissvarīgākos uzdevumus, kas apgrūtināja viens otra izpildīšanu. Lai kaut cik nodrošinātu pastāvīgus un nepārtrauktus sakarus ar pirmajām līnijām, redakcijai, pēc mūsu domām, vajadzēja atrasties ne tālāk par divīzijas komandpunktu. Bet lai pasargātu tipografijas mašīnu, noteikti vajadzēja vākties ārā no vācu mīnmetēju un vieglās artilerijas apšaudītās zonas. Šķirt redakciju no tipografijas toreiz neienāca prātā. Tāds atrisinājums, kā vēlāk pierādījās, arī nekā nedeva.

Redakcija meklēja izeju un atrada kaut ko pavisam aplamu. Tās pašas pieredzes trūkuma dēļ paklausījām kādam armijas avīzes korespondentam un sākām domāt par novietošanos pie viņiem. Citiem vārdiem: tas nozīmēja — braukt atpakaļ uz aizmuguri vairākus desmitus kilometru. Pret šo vareno iebildumu radās ne mazāk spēcīgi pretargumenti. Pēc norunas mēs būtu nodevuši armijas avīzes rīcībā savus korespondentus. Par to «Latviešu Strēlnieks» saņemtu no viņiem visu informāciju par mūsu divīziju. Bez tam katru rītu no armijas avīzes uz pirmajām līnijām ejot automašīna ar jauno numuru.

— Divdesmit kilometru ar mašīnu ir mazāk nekā pieci kilometri kājām, — nobeidza savu pierādījumu virkni mūsu jaunais draugs.

Tas likās pārliecinoši un pareizi. Priekšniecība pilnā mērā atbalstīja ierosinājumu.

Ar grūtu sirdi, it kā paredzēdami ko sliktu, lielākā daļa redakcijas darbinieku devās uz jauno vietu. Sevišķam uztraukumam nebija vietas. Ja viss tā ies, kā runāts, tad varēsim strādāt pulksteņa precizitātē. Katru rītu viens «Latviešu Strēlnieka» līdzstrādnieks ieradīsies frontē. Dienu viņš tur strādās un vakarā dosies atpakaļ. Ja arī nelaimēsies un visus 20 km atpakaļceļa iznāks noiet kājām, arī tā nav pārāk liela nelaime. Ceļā vajadzēs pavadīt ne vairāk kā piecas stundas un ap divpadsmitiem tik un tā līdzstrādnieks varēs atgriezties redakcijā.

Tomēr nelabā nojauta šoreiz nepievīla. Pirmajos braucienos katrs pārliecinājās, ka sarežģīto uzdevumu nevar atrisināt tikai uz papīra.

Mašīnas brauca uz pirmo līniju nevis katru rītu, bet katru dienu tā ap pulksten 10—11. Frontes ceļi nav šosejas. Paredzētās nepilnās stundas vietā mūsu līdzstrādnieki atradās ceļā vismaz pāris stundas. Paredzēto pirmo līniju vietā mašīna apstājās armijas pastā — mūsu divizijas novietojuma aizmugurē.

Arī tas vēl nebūtu nekas, ja divīzija stāvētu uz vietas. Pulki atradās kaujās, gāja uz priekšu un mainīja savu novietojuma rajonu ne pa dienām, bet stundām. Komandpunktu atrašanās vieta vienmēr ir svarīgs kara noslēpums. To zina tikai tie, kam tā jāzina. Tādēļ laimīgs bija tas redakcijas darbinieks, kam tajā pašā vakarā izdevās nokļūt galā. Tas notika diezgan reti. Parasti vajadzēja pārlaist nakti kur kuŗo reizi un otrā dienā turpināt meklēšanu. Pēc tam paredzēto divdesmit kilometru vietā atpakaļ bija jānāk trīsdesmit un veseli četrdesmit. Lielāko darba laika daļu līdzstrādnieki sastaigāja pa frontes ceļiem un meklēja savus pulkus. Tipografija bija vislielākajā drošībā, bet redakcija sēdēja bez operātīviem materiāliem.

Katram tikai vienu reizi vajadzēja izmēģināt šo ceļošanu, lai redzētu, ka ar labu gribu un uzņēmību vien te nekas nav līdzams. Redakcija bija neparcīzi novietojusies. Tādā novietojumā labākus rezultātus gaidīt velti.

To redzēdami, «Strēlnieka» ļaudis vairs negaidīja speciālus rīkojumus. Viņi atkal sasaiņoja savas mantiņas un brauca uz priekšu līdz divizijas aizmugures vienībām. Ar to vien jau atkrita mūžīgā meklēšana. Aizmugures centrā vienmēr apgrozījās cilvēki, kas kaut aptuveni varēja pateikt, kur divizijas štābs atradies šorīt no rīta.

Pa to laiku, veikuši kaujas uzdevumu, latviešu strēlnieki iznāca no pirmajām līnijām atpūtā. Sākās šī kauju posma vērtēšana. Mūsu avīzei tāds vērtējums maz glaimoja. Ja arī jautājumus, ko aplūkoja «Latviešu Strēlnieks», varēja uzskatīt par pareiziem un šo darbu par apmierinošu, tad slaveno kauju gaita parādīta nepietiekami. Redaktoram vajadzēja vairāk «riskēt ar savu galvu» un samazināt tipografijas drošību. Vienīgi tā bija uzlabojama avīzes kvalitāte.

Rakstnieku grupa Gorohovecā 1941. g. rudenī
No kreisās: K. Krauliņš, A. Grigulis, J. Niedre, Fr. Rokpelnis, J. Grants, V. Lukss un E. Damburs

4.

KUDROVIEŠI

Profesora Junga piemiņai

Atpūtas laiks izbeidzās tikpat piepeši kā sācies. Divizija vairs nevarēja nostāvēt uz vietas.

Sarkanā Armija bija sākusi plašu uzbrukumu, kas, pēc mūsu domām, virzījās tieši uz Latvijas robežu pusi. Kaļiņinas frontes karaspēks izlauzās gandrīz vai līdz Veļikije Lukiem. Ziemeļrietumu fronte aplenca vācu Demjanskas grupējumu. Mūsu zēni neizlaida kartes no rokām un rēķināja, kad būsim mājās.

Atkal sakāpām ešelonos. Karavīri pētīja zvaigznes un meklēja staciju nosaukumus, lai noskaidrotu, kādā virzienā ved mūsu ceļš. Kad vilciens izripoja no Balagojes stacijas, nebija vairs šaubu. Latviešu strēlnieku divīzija devās uz Ziemeļrietumu fronti Starajas Rusas virzienā. Tas nozīmēja tikpat daudz kā uz mājām.

Tā tas arī bija. Tikai pienāca brīdis, kad tālāk šo ceļu vajadzēja lauzt smagās kaujās. Te savu galvu nolika ne viens vien tuvs, mīļš un dārgs cilvēks. Starp viņiem bija arī profesors Voldemārs Jungs.

Šaurā joslā citas Sarkanās Armijas karaspēka daļas bija atšķēlušas vācu Demjanskas grupējumu no viņu galvenajiem spēkiem rietumos. Latviešu strēlnieku uzdevums — apiet ielenktos pa ziemeļu pusi, nonākt aplenkuma visšaurākajā vietā un ar uzbrukumiem rietumu virzienā paplašināt to.

Šo kauju laikā «Latviešu Strēlnieka» redakcija apmetās Kudrovas sādžā. Tādēļ šo laiku mēs saucam par Kudrovas laiku un redakcijas darbiniekus, kas tur strādāja — par kudroviešiem.

Jauno dzīves un darba posmu ievadīja svarīgs notikums. Redakcijai tika piekomandēti visi rakstnieki, kas vēl atradās divizijas rindās. Nebija tur vairs Jāņa Granta, ko smags ievainojums noveda slimnīcā. Arī Edgars Damburs bija izgājis no ierindas. Bet Fricis Rokpelnis, Jūlijs Vanags, Arvīds Grigulis, Indriķis Lēmanis un Ignats Muižnieks ieradās redakcijā. Par rakstnieku grupas vecāko nozīmēja profesoru Voldemāru Jungu.

Ar Kudrovu saistās daudz labu un patīkamu atmiņu. Bet katru reizi, pieminot šo vārdu, sirdī kaut kas ieduras. Tā ir apziņa, ka Kudrovā krita biedrs Jungs.

Neviens nevar īsti pateikt, kas ikvienu no mums tā saistīja pie šī lielā, retā cilvēka. Viņš bija kluss, klusāks nekā daudzi no mums. Bet viņš varēja arī būt jautrāks par visjautrākajiem īstu prieku brīžos. Viņš nemēģināja uzspiest savas darba metodes, savu gribu. Un tomēr katrs jau bija pamanījis, kā viņš strādā, cik lietderīgi izlieto katru minūti, un gluži nemanot sāka darīt tāpat. Ikviens zināja — tā ir vislabāk.

Laiku pa laikam profesors mīlēja aizrautīgi runāt par savu speciālitāti, stāstīt par zinātnes sasniegumiem. Bet neviens no mums, nekad un ne vismazākā mērā nav sajutis, ka biedrs Jungs būtu uzskatījis sevi pārāku pat par visvienkāršāko karavīru, kas nereti bija viņa sarunu biedrs. Ar to pašu sirsnību, ar kādu viņš runāja par modernākajām zinātnes problēmām, viņš paskaidroja, kā atrisināt vienkāršo trejskaitļu rēķinu. Un varbūt tieši tādās reizēs mēs vislabāk redzējām viņa prāta vareno spēku, tā augsto lidojumu.

Profesors Jungs sevi uzskatīja par ierindas kareivi. Viņš katēgoriski pieprasīja, lai arī viņam atļauj nest ēdienu no 2 km tālās virtuves tais dienās, kad, pēc kārtas skaitot, viņam būtu iznācis to darīt. Gadījās, ka sevišķi brokasta laikā kāds no tipografijas darbiniekiem, kam tik un tā uz to pusi vajadzēja iet, bija slepšus paņēmis termosu un izslīdējis pa durvīm. Tādās reizēs profesors pa īstam noskaitās, kaut gan zināja, ka to dara tikai aiz cieņības pret viņu.

Dažās dienās profesors Jungs kļuva par mūsu kolektīva sirdi un smadzenēm. Viņš izšķīra visas domstarpības un konfliktus, ja tādi radās. Viņš palīdzēja sastādīt un lielā mērā noteica turpmākos darba plānus.

Ar rakstnieku grupas ierašanos darba apstākļi ievērojami uzlabojās. Galīgi izšķirāmies par to, ka katrs redakcijas darbinieks strādās tajā pulkā, no kuŗa viņš nāk. Šī metode palikusi spēkā vēl šodien. Atzīnām, ka pašlaik redakcija novietojusies pareizi. Arī prasība, lai starp diviem numuriem katrā pulkā būtu bijis vismaz viens redakcijas darbinieks, bija izpildāma. Sākās darba posms, kurā redakcija, kā mēdz teikt, droši sēdēja sedlos, zināja, ko no tās prasa un kā to var izpildīt.

Tikai dažas nedēļas laimējās dzīvot un strādāt tādos apstākļos. Pēc tam sākās lielais vācu uzbrukums. Ienaidnieks gribēja par katru cenu saraut aplenkuma loku un atbrīvot ielenkto Demjanskas grupējumu.

(Turpinājums nākamajā numurā.)

* Skat. «Literatūra un Māksla» Nr. 14

J. Kīna viņete un ilustrācijas

Mašīnu fabrikas «Vezuvs» vecais atslēdznieks Pēteris Kalniņš še jau strādā vairākus gadus. Savā nemierīgajā mūžā viņš ir svidis daudzās fabrikās ne vien kā atslēdznieks, bet arī pats kā uzsitējs pie kalēja un svidis kā formers pie lielās dzelzs kausētavas krāsns. Virpojis un visbeidzot kā mechaniķis montējis vissarežģītākos mašīnu mechanismus.

Uzņēmēju savstarpējā konkurence, bezdarbs strādniekus berza un mētāja no vienas darba vietas otrā. Tā nu tas bija.

«Vezuvā» Kalniņam laimējas. Viņu noliek pie lielās dzelzs ēvelmašīnas. Nu, tā tiešām nav nieka mašina. Ne katrs ar viņu var sastrādāt. Daudzi pie viņas mainīdamies to ir padarījuši pavisam spītīgu un niķīgu.

Bet Kalniņam taisni tāpēc iepatīkas šī mašīna. Pamatīgi to izpētījot un darbā novērojot visus viņas niķus, tam radās viena otra pārsteidzoši laba doma, kā vispilnīgāk viņu nodarbināt, vislabāk to savai gribai pakļaut. Beidzot Kalniņš panāk pat to, ka šī lielā mašīna ne vien labi ēvelē, bet arī nevainojami gludina kā lielus, tā mazus gabalus.

Ar gadiem Kalniņš it kā saaug ar viņu. Viņš ir šīs mašīnas galva, viņas smadzenes. Viņas pavēļu strāvojumu tagad mašīna bez niķiem labi un pareizi izpilda. Viņas darba gaita paātrinās, vai kļūst gausāka, skaidas atlec biezākas vai plānākas, līdz ko Kalniņa rokas pieskaras tās dažādām svirām un klokiem. Kā mākslinieks ar viņu Kalniņš rada un veido no rupjas dzelzs masas noteiktā formā jaunu mašīnu daļas. Vienlīdzīgi labi tā griež un gludina smagos dzelzs lējumus, vai precīzi slīpē smalkās tērauda sīkdaļas. Viņu abu kopējais darbs ir vienmēr izjusti veidots un labs. Pēteris Kalniņš arī viņu mīl. Mīl šo smago, melno, kustošo, ar izliekto kumeļa muguru. Par viņu tas rūpējas vairāk nekā par sevi pašu. Viņš spodrina un uztur to tīru, lai viņa mirdzētu tikpat kā jauna un ar savu izskatu visus iepriecētu. Viņš uzmana un eļļo to, lai tās gaita būtu vienmēr viegla, ritmiska un aso nažu griezto skaidu sprikstoņa virpuļotu kā ņipras meitenes bezbēdīgie smiekli. Vakaros, aizejot no darba, viņš atvadām tai pārglauž ar roku un rītos ar vieglu delnas uzsitienu to atkal apsveic. Pētera Kalniņa galva jau sidrabo, un viņa agrāk tik lokanā mugura ir pat drusku pieliekta, jo tas, kam agrāk piederēja šī fabrika domāja gan par peļņu, bet ne par tiem, kas viņam to sarausa. Bet Kalniņš domāja par mašīnu un sargāja to kā māte savu bērnu pat vismelnajā tumsas varas naktī.

Kad pēc šīs melnās nakts atkal mirdzoši gaišā saule raugās visos logos, Kalniņam liekas, ka tagad pavisam cits prieks, cits skaļums ir ap viņiem visiem šai fabrikā. Ir gaiši un silti ap sirdi, viņam aplūkojot savu izglābto mašīnu.

— Tagad tikai rādīsim, ko mēs vēl, veči, spējam! — Viņš kā parasti tai uzsit viegli ar roku.

Pēteris Kalniņš atplaukst kā ozols pavasarī. Viņš ar savu pelēki sidraboto galvu ir tikpat jauns kā tie, kas skaļi dzied un tikpat skaļi smejas. Un viņa mašīna strādā. Gredzenoto skaidu sprikstošie smiekli ir daudz straujāki un skaļāki. Izstrādātās normas divkāršojas.

Kad fabrikas direktors Smilga, šīs pašas mechaniskās nodaļas bijušais brigādieris, dienā apstaigādams darbnīcas, apstājas pie Kalniņa, viņš tam sniedz roku un katru reizi apjautājas:

— Kā nu iet, veco Kalniņ?

— Raujamies, biedri! — tā ir parastā atbilde un smaids.

Smilga skatās viņa darbā, un viņiem ir sarunas arī par citām lietām, jo direktors ir nācis no darba sola, saprot darbu un saprot arī viņus pašus. Bet Kalniņu viņš sevišķi cienī, jo jaunībā tas viņam mācījis ne tikai amatu vien. Vienu dienu bez savas parastās atbildes Kalniņš vēl piebilst:

— Drīz mēs strādāsim par četriem.

— Nu, nu?

— Gudrojam, biedri, — Kalniņš šoreiz vārdos ir neparasti skops.

Tas var būt gan. Par to direktors Smilga nemaz nešaubās, jo šis vecais atslēdznieks nekad nestāv dīkā. Kamēr mašīna mechaniski apstrādā uzlikto gabalu, viņš pie sava darba sola vienmēr kaut ko zāģē un vīlē. Šajā nodaļā viņš bez ēvelmašīnas arī divām virpām ir uzlabojis viņu darba spējas.

Aiziedams direktors Smilga saka meistaram Mellītim:

— Ja biedram Kalniņam vajaga kaut ko atliet vai novirpot, tad to lieciet izdarīt bez kavēšanās.

— Saprotu! — meistars paloka galvu. Viņa sejā cauri nopietnai maskai ņirdz nicīga zobgalība, kad viņš atgriežas pie Kalniņa:

— Nu, ko tad tu tā gudro? Vai pie mašīnas pierīkosi atsperu krēslu, kur sēdēt un snaust. Šis daikts jau pēc krēsla izskatās. — Mellītis paspeļ ar kāju pie atlietā dzelzs gabala turpat mašīnai blakus zemē. Uz viņa sejas nopietnās maskas vairs nav.

— Jā, tikai šajā krēslā pats varēsi gulēt un knaibīt savu garo mēli.

Mellītim paveras mute, un viņa platais, pelēkais deguns uzpūšas vēl platāks. Muti saviebis, viņš grib kaut ko teikt, bet tad nošņācies tas nicīgi atmet ar roku un, Kalniņam pagriezis muguru, aiziet.

Un ir tā, ka Mellīti, ko strādnieki savā starpā saukā par Mēliti, Kalniņš lāga nevar ciest. Jau no pašas pirmās dienas, kad viņu te pieņēma par meistaru. Viņam tas ir svešinieks, no tumšas citurienes atnācis, kas neiekļaujas biedriski viņu pulkā. Jo Mellītis tāds, kas mīl zelēt niekus un trīt mēli ar intrigām, celt putekļus un neuzticību pret visu to, kas citiem ir ideāli tuvs. Bet pats Mēlīte vēl vairāk neieredz šo veco, nopietno atslēdznieku, kurš tikai gudro un gudro un par ko direktors to liela un tam vienmēr tic. Pēc Mellīša domām — tas tāpēc, ka šajā fabrikā nav īsta direktora. Tāds pats amatnieks vien bijis, nu, uz reizi, direktors!..

Un, garām iedams gar Kalniņa darba vietu, viņš dažreiz ņirdzīgi smej. Šie smiekli ir tik ironiski dzēlīgi, ka pat viņa zili pelēkais, platais deguns tādās reizēs vēl vairāk iepiok apaļo vaigu ielejā. Šādus smieklus viņš arī velti direktoram. Protams, tam aiz muguras.

Kādu rītu starp strādniekiem izpaužas vēsts, ka viņu Smilgu pārceļot uz citu, vēl lielāku fabriku par direktoru. Viņa vietnieks jau esot atnācis. Daži to ir redzējuši pie Smilgas kabinetā. Mēlīte ir kustīgāks, un viņa pavēles skaļākas. Tas jau ko nozīmē.

Pusdienas laikā strādnieku komiteja klubā sasauc fabrikas kolektīva sapulci. Tas ir nopietns notikums, un strādnieku vairumam ir žēl, ka no viņiem aiziet krietnais Smilga. Ar nenoteiktu neuzticību tie lūkojas jaunajā direktorā, kurš stāv līdzās vecajam viņu priekšā, drusku apjucis un neveikls.

Runā Smilga. Viņš pateicas visiem, kuri, kopā ar to strādādami, centušies apgūt labus, jo labus darba sniegumus. Šo uzticību, centību, ko tie līdz šim ir dāvājuši viņam, lai tagad to veltījot jaunajam, kas, pilns spara un labiem nodomiem, ir atnācis pie viņiem.

Pagriezies pret jauno direktoru, viņš saka:

— Jūs vēl esat jauns. Daudz enerģijas un labas gribas jums ir. Ar to jūs paveiksit daudz. Uzņemoties fabrikas vadību, mācieties jo labi pazīt visus savus strādniekus. Esiet viņiem ne vien kā labs biedrs, bet arī kā gādīgs un labs tēvs. Visās lietās noteikts un taisnīgs. Vienmēr uzklausiet viņu komiteju. Ar to jūs visi kopā savā darbā gūsit vislielākās sekmes. To es jums novēlu no visas sirds.

Vecais direktors sniedz jaunajam roku. Darba laikā apstaigājot nodaļas, viņi apstājas arī pie Pētera Kalniņa.

— Šis vecais atslēdznieks ir mūsu mechāniskās nodaļas lepnums. Ar nelielu pārkārtojumu šīs mašīnas konstrukcijā viņš panācis, ka darbs divkāršojas. Paskatieties uz grafiku — līnija turas augstu. Tikai pēdējā laikā tā ir drusku kritusies. Tas tādēļ, ka viņš pašlaik atkal kaut ko konstruē. Ļaujiet viņam mieru. Ja viņš ir ko izplānojis, tad panākumi būs. Esiet pacietīgi. Kad viņš pabeigs, tad tikai īsti sapratīsit viņa darbu un pūles.

Arī jaunais apskata grafiku. Apskata mašīnu. Jā, tā tiešām strādā labi.

Tā viņi izstaigā visu fabriku. Smilgam ir daudz ko rādīt, ko viņi ir strādājuši un cēluši. Ar lepnu prieku viņš stāsta, kā pieveikuši vienu, otru grūtību. Viņš jauno direktoru iepazīstina arī ar katras nodaļas meistaru. Ejot uz kantori atpakaļ, tas vēl, šos katru par sevi raksturodams, saka:

— Mellītis ir saprātīgs speciālists. Tikai viena vaina — viņš nevar iztikt bez intrigām, kā saka: ēd vai nost bez sāls, uz kuru tam ir zobs. Tāpēc, ja viņš jums kādu nosūdz, nepārsteidzieties. Tādās reizēs pārbaudiet šo sūdzību paši. Daudz uzticēties viņam nevar.

Otrā dienā pēc šīm pārmaiņām meistars Mellītis ir dzīvs un kustīgs kā asaris dziļā ūdenī. Arī viņa mēle tagad ir daudz asāka un lokanāka nekā agrāk.

— Mums ir jauna slota un tā jau sen bija vajadzīga. Tagad mums ir īsts direktors, inženieris! — To tas stāsta katram, un viņa balsī ir uzpūtīga iedomība.

Kalniņam garām ejot, tas izmet ar dzēlīgu prieku:

— Šī jaunā slota reiz izmēzīs visus šos vecos piemēslojumus!

Sākumā ienācis mechaniskajā nodaļā, jaunais direktors, apstājies pie Kalniņa, mīl novērot viņa darbu. Bet viņam nav tās pacietības, kas bija vecajam. Jau pēc pāris nedēļām tas nervozē un ir nemierīgs:

— Nu, kad būs gatavs? — viņš tam jautā, pavēries grafikas līnijā, kura vēl arvienu slīd uz leju. Un ievilcis caur zobiem skaļi gaisu, tas aizejot neticīgi purina galvu: Ko teica Smilga, un ko

tagad stāsta Mellītis, jā — kam lai tic?.. Bet — tā vairs nevar iet!

Kalniņš par visu to tikai klusē. Viņš jūt, ka direktors tam vairs netic. Lai... Gan viņa darbs reiz runās!

Kādā dienā direktors pie viņa vairs neapstājas. Tikai, garām ejot, vienaldzīgi, kā nicinot izmet:

— Tev, vecais, tur nekas neiznāks!

Un viņa pavadonis, glumais Mellītis, tam piekrītot, iesmejas:

— Es to pašu saku. Tā ir niekošanās, direktor, tikai niekošanās!

— Te jāatsauc galvenais inženieris! Direktors, aiziedams tālāk pa vidus taku, ātri pazūd starp virpu soliem un šņācošām ratu un motoru siksnām.

Viņš jau ir iegājis otrā nodaļā.

Atnāk galvenais inženieris. Apskata Kalniņa projektu, aprunājas par viņa nodomiem. Viņš klausās vecā atslēdznieka īsos paskaidrojumus, lēni savu galvu ritmiski šūpodams.

Jā, tā ir sasodīti sarežģīta lieta. Viņš no sirds priecātos, ja Kalniņš labi šo darbu paveiktu.

Kabinetā pie direktora, galvenais inženieris tam izstāsta savas domas un atzinumus:

— Zemē metama atslēdznieka Kalniņa ideja nav. Tā ir ļoti asprātīga, un projektā viņam viss ir ļoti pareizi apsvērts un aprēķināts. Tikai vai viņš to arī tā darbā atrisinās, tas ir cits jautājums. Es domāju, joka pēc, lai viņš pie savas izdomas vēl strādā. Ēvelmašīnai viņš ir dubultzobus izgudrojis un pielaikojis teicami. Smilga viņam vienmēr uzticējās.

— Smilga? — un direktora pīpe met kuplus dūmu vālus: ko viņi visi tam vienmēr ar savu Smilgu! Smilga tā un Smilga tā, it kā viņš pats neprastu nekā. Un, izņēmis pīpi no mutes, direktors it saīdzis nelaipni saka:

— Jūs zināt, ka šis vecis bija Smilgas draugs. Draugu būšana, joka pēc var šā tā strādāt. Bet es gan joka pēc negribu tikt izjokots. Meistaram jau nodevu rīkojumu veco nomainīt pie citas mašīnas, kur vieglāks darbs. Jāskatās, lai katrs strādā, kas viņam pa spēkam un pēc viņa spējām. Kas tad notiks, ja visi strādnieki man te sāks niekoties. Tad jau no darba vairs nekas nebūs. Nē, nē, man ar to pašu jau pietiek!

Galvenajam inženierim vairs par to nav ko teikt. Viņš tagad runā par citām lietām, un direktora pīpe atkal kūp.

Tajā pašā dienā meistars Kalniņu nomaina pie urbja. Pie ēvelmašīnas noliek viņa bijušo palīgu Andrupu, jaunu, dzīvu, kustīgu puisi.

Tā esot galvenā inženiera pavēle.

Kalniņš ir kā apjucis. Viņš uzreizi nevar aptvert, par ko viņu nomaina no ierastā darba, no viņa vecās mašīnas. Viņam tā, it kā tas būtu par kaut ko nevainīgi apvainots un nosodīts. Kravājoties pa savu darba solu, viņa rokas trīc, kad tas cilā pagatavotās mašīnu daļas un saliek tās vienā kastē un to noslēdz.

— Še ir mans izgudrojums, Andrup. Glabā viņu pie sevis. Varbūt, ka mēs šo mašīnu tomēr kādreiz pārtaisīsim. — Kalniņš saka, atstādams lielo kasti Andrupam.

— Mēlīte ir vainīgs... Tikai Mēlīte, Kalniņ! — Andrups to klusi, līdzjutīgi saka. Tagad viņš vairs to neuzdrošinās izsacīt skaļi. Un sevi viņš jūtas ļoti nelaimīgs, ka ir nolikts šajā darbā. Tā ir pirmā diena šai fabrikā, kad Kalniņš rītā ierodas darbā ar rokavēšanos. Pacietīgi tas noklausās Mellīša brīdinājumu:

— Nepaliec par slaistu, vecais! Ja esi slims, ej pie ārsta. Ja vairs nespēj cilāt kājas, brauc pensijā! Darbu nedrīkst kavēt! Nav vairs tie laiki, kad naktīs dzīvoji pa krogiem un darbā atšļūci, kad gribēji. Tos laikus tagad aizmirsti! Arī uz šo meistara kniebienu Kalniņš neatbild neko. Ko šis meistars saprot par viņa bezmiega murgiem pagājušajā nakti. Klusu, vecais, un diezgan!..

Strādājot pie urbja netālu no ēvelmašīnas, viņš bieži uzmet acis savai vecajai mašīnai. Katru reizi to satrauc kaut kāds troksnis pie šīs mašīnas vai nevērīgs dzelzs piesitiens. Tas viņam tāpat, it kā pats būtu saņēmis smagu belzienu.

Šī nomaiņa, kuru viņš sevī jūt kā nievu un apvainojumu, nomāc visu viņa darba prieku. Mechaniski tas paceļ un nospiež urbja sviru, kluss, sevī ievilcies kā adatains ezis. Viņš neatbild Mēlītes dzēlieniem un pat ar Andrupu pārmaina retu vārdu. Seja viņam apaugusi sirmiem bārdas rugājiem, un tas tiešām izskatās vecs un paguris.

Jā, viņš ir vecs... Arī ēvelmašīna ir veca. Bet viņš, pastāvīgi rūpēdamies par viņu, to uzturēja vēl stipru...

Un Kalniņa acīs iezogas mitrums.

— Labdien, vecais!

Kalniņš satrūkstas. Viņam pretim stāv Smilga ar jauno direktoru.

— Kas ar tevi? Ne pazīt vairs!..

— Esmu vecs, — Kalniņš ir kā apjucis, un viņa acis tā aizmiglojušās, ka neredz tam pretim pastiepto roku. Bet šī roka viņam uzsit mundri un draudzīgi uz pleca:

— Kas par niekiem! Katrs ir vecs, par cik pats šim vecumam padevies. Ja tavs prāts ir ass, ja tu savu radošo domu liec vietā un lietā, ticēdams darba uzvarai, tad — tad tu vēl esi jauns! Un kas šai darba frontei atdod visu labāko, ko pa ilgiem gadiem ir uzkrājis, savas amata zināšanas, prasmi un izdomu — tas ir jauns.

Biedri, Kalniņ! Tu manim it kā māceklim puikam rādīji pie darba sava amata noslēpumus. Tajā pašā laikā arī rādīji man tos noslēpumus, kam tu ticēji piektajā gadā. Tāpēc es tagad esmu lielās fabrikas «Lokomotīve» direktors. Es atbraucu tev pakaļ. Nāc man līdzi un urbies ar savu aso prātu mašīnu noslēpumos. Tu būsi meistars — galva. Kā palīgus tev piedošu spēka virus un jaunekļus entuziastus. Māci viņus, lai tie kļūst par labiem amatniekiem un meistariem — tādi paši kā tu. Ar mieru, draugs? — un Smilga tam pretim izstiepj roku.

Kalniņš saķer šo roku. Šo roku, kas tik droši un sirsnīgi saspiež viņa cieto plaukstu.

Vai viņš ir ar mieru? Nē, tā ir laime! Kalniņa seja ir pietvīkusi un ar kreiso roku viņš pārgrūž pār acim.

— Jā! — un pār sīko, baltas bārdas rugāju pilno seju pārslīd viegls smaids.

Bet tad viņš ierauga savu veco mašīnu, savu labo palīgu Andrupu, kas, mašīnu apstādinājis, jautājot skatās šurp.

Kalniņš pagriež skatu pret jauno direktoru. Tas, galvu noliecis, kā apjucis, neveikli smaida.

Un Kalniņš dziļi ievelk elpu:

— Paldies, biedri Smilga! Bet... bet... Mana vēlēšanās... Man vajaga tikai dažas nedēļas. Viss pārdomāts... Viss piegatavots. Ja man atļauju pārlabot šo veco ēvelmašīnu, tad... Tad es labprāt paliktu tepat.

Kā nokaunējies vecais atslēdznieks lūdzot uzlūko savu direktoru.

— Ar prieku, Kalniņ! — jaunais direktors it kā atdzīvojies paceļ galvu:

— Atvaino, ka neesmu ticējis tavam darbam! Mēs ar jūsu veco direktoru Smilgu par to izrunājāmies. Meistars Mellītis man ir daudz ko samelojis. Par sodu es viņu ar šodienu pārceļu valcētavā. Tāpēc strādā atkal pie savas mašīnas! Strādā! Es došu tev še tādas pašas iespējas, kādas piesola «Lokomotives» direktors. Esi ar mieru?

— Es palieku «Vezuvā»!

Vecais atslēdznieks uzlūko vienu pēc otra abus direktorus, un viņa smaids tagad ir gaišs un liksms.

Tāds pats smaids ir arī Andrupa platajā sejā pie lielās ēvelmašīnas.

KONSTANTENS MENJĒ

(1831.—1905.)

Beļģu tēlnieks Konstantens Menjē līdzās Ogistam Rodēnam uzskatāms par jaunlaiku skulptūras tēvu. Menjē piekrīt ne vien tas nopelns, ka viņš vistuvāk piegāja dzīves izteiksmei, ņēma savam lielajam darbam noteiktu un konsekventu reālu tematiku, bet arī tas, ka viņam izdevies ģeniālā un neatslābstošā vērienā radīt šim darbam grandiozu, augstākā mērā izteiksmīgu un nepārspējami lapidāru stilu. Kā nebijis, nekad neredzēts kolosāls (arī apmēru ziņā sīkākos darbos) monuments paceļas pāri laikiem un strāvām viss tas nepārredzamais modernās tēlniecības vērtību kompleksā, pie kā Menjē pielieto savu neparasti veicīgo roku.

Konstantens Menjē, kam šāgada 12. apr. paiet 115. dzimumdiena, dzimis 1831. gadā kādā Briseles priekšpilsētā kā jaunākais no sešiem ģimenes bērniem. Menjē dzīves stāsts ir vienkāršs, bez spilgtākiem ārējiem notikumiem. Savu tēvu tas drīzi zaudē. Viņa vecākais brālis Žans Batists Menjē, pazīstamais vara grebējs, ievada viņa pirmos soļus mākslas laukā. Ļoti jauns viņš iestājas Briseles akadēmijā, kur viņu dziļi ietekmē antīkas meistardarbi. Pēc tam Menjē nokļūst kāda skulptora mācībā, bet bez sevišķiem panākumiem, jo meistars, kā tas bieži bija parasts senākos laikos, viņu vairāk nodarbināja pie vienkāršiem ateljē darbiem, nekā apmācīja to modelēšanā. Divdesmit gadu vecumā Menjē izstāda savu pirmo statuju, kas ieturēta vēl gluži klasicistiskā gaumē. Bet pie tās viņš par laimi ilgāki nepalika.

Drīzi vien Menjē pagriež muguru tēlniecībai un pievēršas gleznīecībai. Gleznīecības laukā viņš piesiejas tam virzienam, kas pauda tālaika naturāli sociālās tendences. Stiprākais beļģu meistars šai branšā bija toreiz Šarls Degrū. Franču reālistu — Domjē, Milē un Kurbē — ietekmēts, viņš savās gleznās attēloja brīžiem sentimentālus, brīžiem stiprus un izteiksmīgus epizodus no «nabaga ļaužu» un nelaimīgo dzīves. Pie Degrū mācījās un viņa garā strādāja arī Menjē. Savas pirmās gleznas — ainas no slimnīcām, no zemnieku dumpjiem un strādnieku kvartāliem — viņš darina smagā, tumšā eļļas technikā, kas tomēr pilnīgi pielāgota tai melancholiskajai stājai, no kuras izgāja visa šī sociālo noskaņu gleznīecība.

Bet Menjē top pavisam citāds, kad tas 80-to gadu sākumā pēc pazīstamā beļģu naturālisma meistara — rakstnieka Kamila Lemonjē pamudinājuma, nolūkā ilustrēt kādu no viņa darbiem, apceļo Beļģijas rūpniecības apgabalus, galvenā kārtā ogļu rajonu Borinažu, tā saukto «pays noir» (melno zemi).

«Taisni no šejienes, — raksta par viņu kāds biografs, — izauga un tapa viņā jaunais gleznotājs. Ko viņš tagad glezno, ir jauna Beļģija, kādu neviens pirms viņa nav attēlojis. Tā ir ogļraktuvju un fabriku zeme. Zeme, ko šķērso dienu un nakti neskaitāmi dzelzceļa vilcieni pa biezāko sliežu tīklu pasaulē starp kūpošiem fabriku dūmeņiem un gruzdošām ogļu pakalnēm, kur cilvēki līdzīgi skudrām rāpo pa melnu metalsārņu kaudzēm un pazemē simtiem tūkstošu ogļraču skalda un rok tumšu eju mudžeklī.» Visu to Menjē glezno eļļā vai pastelī, nepagurstot meklēdams pēc arvien jauniem objektiem un situācijām.

Te īsti Menjē kļuva par modernās rūpniecības strādnieku mākslinieku. Šī tematika tai laikā bija kaut kas pavisam jauns un nepieredzēts. Mēs zinām, ar kādām grūtībām vienu paaudzi agrāk nācās Milē padarīt zemnieku par mākslas cienīgu sižetu, kādi pārmetumi reālistam bija jādzird no oficiālajiem mākslas soģiem par gleznīecības «augsto ideālu» noniecināšanu un novazāšanu. Tas pats atkārtojās arī pie Kurbē. Un lai gan abu šo meistaru titānisko pūļu un taisni pārcilvēciskās izturības dēļ bija izdevies iecirst krietnu robu tradicionālās estētikas mūros un paplašināt mākslas tematikas apjomu, tā sakot, demokratizēt to, tad tomēr lielā beļģu meistara pasākumam ar mākslas tematikas industriālizāciju ceļš joprojām bija ērkšķiem kaisīts. Arī viņam nācās izturēt grūtu ciņu, lai pārliecinātu «izsmalcinātos estētus» un viņu ietekmēto «mākslas publiku», ka arī strādnieks varbūt ne vien izsūkšanas objekts, bet arī sižets lielai, varenai monumentālai mākslai. Mūža beigās tas viņam pilnā mērā izdevās un viņš ar gandarījumu varēja konstatēt savu uzvaru ne vien Beļģijā, bet visā Eiropā. Protams, ka tas bija iespējams, tikai tautas masu ietekmei un nozīmei pieaugot visā sociālajā dzīvē, no vienas un paša autora ģeniālam skatījumam, no otras puses.

*

Menjē pieder pie tiem 19. gadsimta nereti sastopamiem lieliem mākslinieekiem, kuri vienā un tai pašā laikā bija gleznotāji un tēlnieki, kā piem., varenais Žeriko, nepārspējamais zīmētājs Domjē un lielais krāsu meistars Remārs. Starpība tikai tā, ka pie pēdējiem gala rezultātā virsroku tomēr guva glezniecīskais, bet pie lielā beļģu meistara — plastiskais.

Kaut gan Menjē ilgāku laiku nodarbojās ar gleznīecību, viņš beidzot tomēr atgriežas pie sava izejas punkta — pie tēlniecības. Kad minam Menjē vārdu, atceramies ne tik daudz to, ko viņš gleznojis, bet gan to, ko viņš atstājis savos monumentālajos plastiskos tēlos gan marmorā, gan bronzā, sākot ar savu «Marteleur» — «Dzelzsāmura meistaru» un beidzot ar grandiozo «Darba piemiņakli», ar ko nobeidzās lielā plastisko formu meistara raženais mūža darbs.

Savu «Marteleur» — pirmo lielisko statuju — Menjē izstādīja 1886. gadā. Meistaram toreiz bija 55 gadi, kad tas no jauna apzinājās savu tēlnieka aicinājumu. Tas bija aizsniedzis savas mākslinieciskās attīstības pilnīgu briedumu. Tad arī turpmākajos 19 gados līdz meistara mūža beigām radās nepārtrauktā gaitā viss tas lielais un īpatnais, ar ko Menjē uz laiku laikiem iegājis mākslas vēsturē.

Ja pārskata gāro statuju virkni, ko pa šo laiku meistars nepagurstot darinājis, visus šos ogļračus, fabriku un ostas strādniekus, zvejniekus un zemniekus, tad jābrīnās par viņa dabas studiju plašumu un dziļumu, par nepārejošo darba prieku, par citīgo, vienmēr pārlabojošo roku un, galvenais, par plastiskās izjūtas spēku un drosmi.

Jau pirmajā darbā pēc Menjē atgriešanās pie skulptūras — minētajā «Dzelzsāmura meistarā» visas viņa lielās plastiskās spējas, viss tas oriģinālais, kas veido viņa tēlniecisko sūtību, parādās jo spilgti un izteiksmīgi. Pašapzinīgi un aukstasinīgi stāv šis norūdītais vīrs, atbalstīdamies uz lielām dzelzs knaiblēm kā Herakls uz savas milnas, cītīgi vērodams darba procesu un nogaidīdams savu brīdi, lai ar varenu roku veidotu vēlamā virzienā procesa iznākumu.

Kā te, tā arī turpmākajos darbos Menjē atmetis vecajā skulptūrā parastos «drapējumus». Viņš vairs nemokās ar «tērpu jautājumu», kas viņa priekštečiem sagādāja tādas galvas sāpes. Menjē darbos figūra un tērps saplūst nešķiramā vienībā — reālā, dzīves īstenības vienībā. Tā arī jau šis «Marteleur» ar savu strādnieka blūzi, biezo ādas priekšautu, ar savām plašajām ādas gamašām, uzmauktām uz varenām koka tupelēm, ir viengabalaina, impozanta figūra, ko redzot, nebūt nav jāilgojas pēc romieša togas vai viduslaiku bruņukrekla, vai pēc komiski kailajiem karotājiem ar bruņucepurēm galvā («pompiers», kā viņus franči iesauca), kādi tie redzami vēl Davida gleznās.

Menjē nepiederēja pie tiem «reālistiem», kas baidījās no dzīves īstenības un tādēļ mēdza to kaunīgi uzpost un izpušķot, citiem vārdiem, bija neīsti un nepatiesi. «Mākslai jāpieder savam laikam un savai zemei», — mēdza teikt beļģu meistars. Tas izslēdz katru falsifikāciju, katru liekulību. Menjē lielais nopelns bija taisni tas, ka viņš prata varenos un patiesos vilcienos attēlot laikmeta seju ar visu, kas tani specīgs un progresīvs. Un ja gribam būt taisni un objektīvi pret šo lielo mākslinieku, tad jāsaka, ka viņa stiprums neklājams lielajā drosmē un spējā vest uz mākslas skatuves darba cilvēku viņa patiesā, monumentālā aspektā kā pamatšķiras tipu un labākas, spožākas nākotnes kīlu.

Kr. Eliass

Juris Neikens un latviešu literātūra

Latviešu rakstu literātūrai ir visai īss mūžs — nepilni simt gadi, kaut gan latvisku rakstu piemineklī mums saglabājušies no pāri par 400 gadu ilga posma. Tas tāpēc, ka latviešu rakstu literātūra sāka attīstīties un varēja attīstīties tikai pēc dzimtbūšanas un klaušu laiku beigām, ar kapitālistiskās ražošanas sistēmas nostiprināšanos Latvijā, ar latviešu noformēšanos nācijā. Tas notika XIX g. s. otrajā pusē. Bet tas, kas agrākajos gadsimtos bija rakstīts un iespiests latviešu valodā, sākot no Remma «desmit bauslīem» līdz Neredzīgā Indriķa dziesmām (N. I. miris 1828. gadā), bija ne vien tulkots vai pārfrazēts no vācu valodas, bet arī paši rakstītāji bija vācieši, kas, J. Asara vārdiem sakot, «pievienoja saviem pamata ieročiem (šķēpam, zobenam, pātagai un karātavām — J. N.) otru ievērojamu palīga ieroci — «drukātu vārdu» (kop. raksti III. 1. 63. lpp.). Savukārt tas, kas latviešu rakstos parādījās XIX gadsimta pirmajā pusē, gan jau kā pašu latviešu sacerējumi (atskaitot J. Ruģēna, A. Dinsberģa darbus), bija vārgi stādiņi, izauguši klaušu laikos ārtajā zemē, aukstās muižas saulītes apspīdēti, un tikai ar Kr. Valdemāru, Juri Alunānu, Kr. Baronu un citiem nacionālās atmodas laikmeta rakstniekiem sākas latviešu literātūras augšupeja. Izveidojās latviešu pašu dzeja, stāsts, skaidrā latviešu rakstība (bez vāciskajām dubultzīmēm, dažādiem gārdzeņiem un rūceņiem).

Latviešu literātūras atsevišķa — prozas — žanra radīšanā savi nopelni ir Jurim Neikenam. Juris Neikens, no kura dzimšanas šā gada 6. aprīlī aizritēja 120 gadu, pirmais nodibināja latviešu stāstu un noveli, kaut arī kristīgi reliģiozā garā ar raksturīgajiem baznīcas pamācību karekļiem.

Juris Neikens kā pirmais latviešu literātūrai deva oriģinālstāstus no latviešu ļaužu dzīves ar paliekamu mākslinieciisku vērtību. Neikena stāstu varoņi ir dzīvi cilvēki — atsevišķu sabiedrisku grupu pilnasinīgi pārstāvji — tipi, kas darbojas tiem raksturīgā vidē, kas runā nevis izdomātu, bet tautas valodu. Neikena stāsta notikumi risinās spraigi, sarežģījums mezglojas pie sarežģījuma, tēlojumi atdzīvinās dialogiem un otrādi. Liekvārdībai nav vietas Neikena stāstos—viņš stāsta īsiem, koncentrētiem teikumiem, gandrīz tādiem, kādos tautas pasaku stāstītāji uzbūvējuši pasakas. Meistarīgi Neikens pielieto skaņu vārdus kādas parādības vai norises spilgtai raksturošanai. Tā dzirnavnieka Oliņa akmeņi «tek, priecīgi rūkdami: bagāti, bagāti — bagāti, bagāti«; «tukš, tukš — tukš, tukš», — šautava agri un vēlu klaudz nabaga amatnieka Vēvera mājiņā; tukšā, izlaidīgā pilsētniece, turīgā madāma Dille brauc, zvārguļīšiem šķindinādama: «dil, dil, dil — dil, dil, dil!» Ar to lasītāja acu priekšā notēlojas ir tipiskie apstākļi, kādos stāsts risinās, ir ar kādiem vaibstiem rakstnieks gribējis veidot savu stāstu varoņus. Turklāt Juris Neikens savus tēlojumus veido galvenokārt ar pašas latviešu tautas radītiem izteiksmes līdzekļiem — salīdzinājumiem, vārdu gleznām, hiperbolām, epitetiem, viņš bagāti pielieto sakāmvārdus, parunas u. t. t. Tādā kārtā daži Neikena stāsti, kā «Bāris», «Par Oliņiem» — ir vārda tiešākā nozīmē jauki prozas darbi, jo šeit mākslinieks reālists Neikenā ir pārspējis mācītāju morālistu, un šie darbi tad arī ir vienīgie paliekošie latviešu literātūras vēsturē.

Kas attiecas uz Jura Neikena stāstu ideoloģiju virspār, tad viņš pieskaitāms tiem «pēdējiem mohikāņiem», kas latviešu tautas dzīvē raugās ar mācītāja literāta Fīrekera, Vecā Stendera un Lundberģa acīm. Ne ar vienu savu rakstu Neikens necenšas darba tautu modināt un mudināt uz ciņu par savām tiesībām, kā to darīja Kr. Valdemārs, J. Alunāns, Kronvalda Atis, K. Biezbārdis un citi nacionālās atmodas laikmeta darbinieki.

Un tādēļ tādi stāsti, kā «Vai devītais bauslis vēl spēkā?», «Kam taisnība?», tāpat raksts «Palieci tēvijā» un citi tamlīdzīgi, var interesēt vienīgi literātūrvēsturnieku.

Juris Neikens dzimis Valmieras apriņķa Umurgas draudzē 1826. g. kā saimnieka dēls. Viņa tēvs — hernhutiešu draudzes teicējs — bijis vietējā barona un mācītāja labi ieredzēts, darbojies arī kā draudzes tiesas vīrs. Neikena māte, klusa sieviete, bijusi liela tautas dziesmu, pasaku un teiku zinātāja.

Nobeidzis Limbažu apriņķa skolu, Juris Neikens iestājas Cimzes skolotāju seminārā Valmierā, ko beidz kā labākais skolēns 1848. gadā. Pēc tam strādā draudzes skolā Valmierā, vēlāk Cimzes skolotāju seminārā.

1852. gadā, ieguvis mājskolotāja tiesības, Neikens iestājas Tērbatas augstskolā, dabas zinātņu fakultātē, vēlāk pāriet studēt teoloģiju. Tērbatas Universitātē tanī laikā mācījās arī Kr. Valdemārs, kas nodibināja progresīvo latviešu inteliģences pulciņu, bet Neikens ar «jaunlatviešiem» nekādās attiecībās neielaidās.

Studijas nobeidzis 1856. gadā, pēc kandidāta gada izkalpošanas Neikens kļūst par mācītāju Dikļu draudzē, Valmieras apriņķī. Še Neikens sadomā rīkot latviešu dziedāšanas svētkus, kurus notur 1864. gadā, un tie vēlāk nosaukti par «pirmajiem latviešu dziesmu svētkiem». 1865.—1868. gados Neikens izdod savu laikrakstu «Ceļa biedris».

«Ceļa biedri» izdodams, Neikens grib «piekopt tās apvaicāšanās un sarunas par tautas dzīvi un tās vajadzībām, garīgām kā laicīgām», lai varētu viens otru pamācīt labāk dzīvot. No «Ceļa biedra» rakstiem (avīzes galvenais līdzstrādnieks ir Neikens pats) izaug Neikena daiļdarbi: viņa seši stāsti («Vai pamātei nav grūti?», «Vai devītais bauslis vēl spēkā?», «Kam taisnība?», «Par Oliņiem», «Bāris», «Tu dievu mīlo?»), pāri par divdesmit dzejoļu, dažādi aforismi un publicistiski raksti.

Padomju Latvijas literātūrzinātniekam Neikena darbi ir interesants piemērs tam, cik dziļa un savdabīgi savu laikmetu atspoguļojoša, latviska varēja jau sen kļūt latviešu proza, ja vien pie tās sacerēšanas būtu varējuši brīvi stāties paši latviešu talanti — savas tautas valodas pazinēji, kā tas bija Neikena labākajos darbos, protams, bez Neikena «pazemības ideoloģijas».

J. Niedre

JĒKABA DUBURA PIEMIŅAI

Divas ievērojamas atceres dienas šogad saistās ar lielo latviešu teātra mākslinieku Jēkabu Duburu (Āriņu). 27. martā atzīmējām Dubura 80. dzimšanas dienu, bet 17. jūnijā būs aizgājuši pilni 30 gadi kopš viņa nāves.

Dubura dzimtā vieta ir Kroņa Vircavas Kanči. Skolas izglītību viņš iegūst Jelgavā. Šeit nākošais skatuves mākslinieks iepazīstas ar teātri, iemīl to un nolemj teātrim ziedot visas savas spējas un enerģiju. 1887. gadā Duburs pārnāk uz Rīgu un iestājas Rīgas latviešu biedrības teātrī, ko tajā laikā vada Rode-Ebelings. Jaunā mākslinieka skaisti tembrētais tenors sākumā pašķir viņam dziedātāja karjēru, kuras vietā jau drīzi vien stājas drāmatiskā aktiera uzdevumi. Dubura neatlaidība savu spēju izkopšanā panāk, ka neparasti īsā laikā viņš izveidojas par vienu no izcilākajiem latviešu teātra darbiniekiem. Jau 1903. gadā viņš kļūst par Rīgas latviešu biedrības teātra direktoru. Administrātīvie pienākumi tomēr nekad nesaista viņu tā, ka neatliktu laika tīri mākslinieciskam radošam darbam. Vienmēr viņš ir arī aktieris un režisors, kas kā vienā, tā otrā nozarē sasniedz tai laikā neparasti augsta līmeņa panākumus. Dubura talanta spēks neļauj samierināties ar tiem šaurajiem, aizspriedumu radītajiem ierobežojumiem, kuros aktieri un režisoru centās ieslēgt tajā laikā valdošās Rodes-Ebelinga tradicijas. Duburs meklē jaunus ceļus, jaunas mākslinieciskās izteiksmes formas, jaunus tēlošanas un režijas paņēmienus. Viņam vēl šodien esam pateicību parādā, ka latviešu skatuves māksla nostādīta veselīgā reālisma gultnē, aktiera spēles pamatā liekot reālus tēlus, skaidru, rūpīgi niansētu psicholoģisku zīmējumu.

Strādājot teātra vadītāja un režisora darbu, Duburs intensīvi nodarbojas ar dažādiem teoretiskiem jautājumiem, izveido jaunas teoretiskas atziņas. Tās sevišķi daudz devušas tiem skatuves mākslinieiekiem, kas mācījās pirmajos latviešu drāmatiskajos kursos, kurus Duburs dibināja 1909. gadā un lietpratīgi vadīja vairākus turpmākos gadus. Šie teoretiskie pētījumi, starp kuriem nozīmīgākais, šķiet, bija daiļrunas teorija, gan nekad nav īsti sistēmatizēti un sakopoti, tāpēc pirmā pasaules kara laikā gājuši bojā, bet par to izcilo vērtību liecina, piemēram, lielā krievu teātra reformātora Staņislavska atzinīgās atsauksmes, kuras viņš sniedza, kad bija iepazinies ar Dubura atziņu konspektīvu saturu.

Atzīmējami arī Dubura nopelni pirmā latviešu operas teātra dibināšanā, kur viņš darbojās par režisoru. Daudz uzmanības rosīgais skatuves darbinieks veltī arī teātra kritikai, lietpratīgi vērtējot presē tālaika izcilākos inscenējumus. Mūsu teātru vajadzībām viņš tulkojis daudz lugu un rakstījis arī oriģināldarbus, kas savā laikā izpelnījās ievērojamu popularitāti.

1915. gadā Duburs uzņemas latviešu bēgļu teātra vadību Maskavā. Lai gan materiālie un darba apstākļi grūti, ari nopietnā slimība pieņem arvien bīstamākus apmērus, tomēr pēdējā teātra sezona noris spraigi. Sevišķi lielu gandarījumu Duburam sagādā saskare ar Maskavas Dailes teātri un tā vadītāju Staņislavski. 1916. gada martā Maskavā, plašām aprindām piedaloties, atzīmē Dubura 50. dzimšanas dienu un 30 gadu skatuves darba jubileju. Bet jau mēnesi pēc šā sarīkojuma mākslinieka veselība tiktāl sabrukusi, ka darbs jāpārtrauc. Slimnieks dodas uz Hivingenas sanatoriju Somijā. Tur tā paša gada 17. jūnijā viņš mirst ar sirdstrieku. Dažus mēnešus vēlāk mirušo mākslinieku pārved dzimtenē un apbedī Lielajos kapos Rīgā.

Ar Dubura nāvi latviešu tauta ir zaudējusi vienu no saviem lielākajiem māksliniekiem, personību, kuras talanta un darba pozitīvais iespaids mūsu skatuves mākslā nav izzudis vēl šodien.

J. Pabērzs

Anna Sakse

Gudrā zīle

Melo, zīle, melo, zīle, —
kas tik agri arklu vilē?
Stingums tūkst vēl zemes dzīlē,
tu jau pavasari zīlē.

Ilgs bij sals ar tukšu vēju,
es vairs ticēt neiespēju
vasarai ar jaunu sēju.
Es nekam vairs neticēju.

Aizmirstes bij senais likums:
mūžīgs maiņas neapnikums,
bargs ja bijis ziemai tikums,
seko palu neapsīkums.

Un kā visos pavasaros
sniegi saplok saules staros,
gāju putni pārnāk baros,
dziesmas atskan zaru zaros.

Nu es saku: gudra zīle,
ka jau laikus arklu vilē.
Stingums lūzt jau zemes dzīlē,
asni jaunu dzīvi zīlē.

CHRONIKA

Krievu literātūras vēsture

PSRS Zinātņu Akadēmijas literātūras institūts izdevis «Krievu literātūras vēstures» otrā sējuma pirmo daļu 40 iespiedlokšņu biezumā. Grāmata ietver periodu no XI—XVII gadsimtam.

Otrā daļa, kas veltīta XVII gadsimta literātūrai, sagatavota iespiešanai. Līdz šim laikam jau izdoti pirmais, trešais un piektais sējums.

Vissavienības mākslas izstāde 1947. gadā

Mākslas lietu komiteja pie PSRS Ministru Padomes nolēmusi sarīkot nākamajā gadā Vissavienības mākslas izstādi.

Šī izstāde notiks vienlaikus ar diviem jubilejas gadījumiem: ar Lielās Oktobra Sociālistiskās revolūcijas 30. gadadienu un Maskavas 800 gadu pastāvēšanu.

Izstādē piedalīsies redzamākie gleznotāji, tēlnieki un grafiķi no visām Padomju Savienības sešpadsmit republikām.

Sagatavošanās darbi izstādei jau sākušies. Daudzi mākslinieki stājušies pie jaunu darbu radīšanas.

Izstādi atklās 1947. g. novembrī.

Čaikovska opera «Jevgeņijs Oņegins» tadžiku valodā

Staļinbadas Operas un baleta teātris sagatavo uzvešanai tadžiku valodā pārtulkoto Čaikovska operu «Jevgeņijs Oņegins«.

Jubilejas izdevumi

Viskrievijas teātra biedrība savas jubilejas gadījumā izdevusi dažus krājumus un brošūras — M. Grigorjeva «V T B 60 gadi», N. Bespalova — «V T B un padomju teātris», «V T B zinātniski radošais darbs» un V T B materiālu krājumu — «Teātra almanachs».

Izstāde Aktieru namā

Sakarā ar Viskrievijas teātra biedrības jubileju, Aktieru namā atklāta plaša izstāde, kas raksturo šis biedrības 60 gadu ilgo darbību.

Mjaskovska darbi Ungārijā

Šinīs dienās Budapeštas Operas teātrī notika simfonisks koncerts, kurā atskaņoja Mjaskovska darbus.

Pēc koncertprogramas beigšanas pazīstamais ungāru operdziedonis Miklošs Vari izpildīja partiju no kantātes «Staļina likums».

Šo kantāti uzrakstījis ungāru komponists Sabo Ferencs pēc Džambula teksta.

Pasaules literātūras institūta zinātniskā sesija

PSRS Zinātņu akadēmijas Gorkija vārdā nosauktajā pasaules literātūras institūtā norisinās zinātniskā sesija. To ievadīja ziņojumi, kas veltīti ļeņinisma problēmām literātūrā. Par šo temu referātus nolasīja profesori A. Jegoļins, V. Kirpotins un V. Jakovļevs.

Sesijas otrā tema — Krievu literātūras vispasaules nozīme.

Trešā tema — Krievu literātūras heroiski patriotiskās tradicijas.

Dostojevska darbu inscenējumi Francijā

Parīzē lielus panākumus gūst Dostojevska darbu inscenējumi — «Brāļi Karamazovi» un «Idiots». Pēc Dostojevska noveles «Mūžīgais vīrs» uzņem filmu «Cilvēks apaļā cepurē».

Scenārijs par Pirogovu

Ļeņingradā, Majakovska vārdā nosauktajā Rakstnieku namā, šinīs dienās notika Ļeņingradas drāmaturgu sanāksme, kurā Jurijs Germans nolasīja savu jauno scenāriju par Pirogovu. Šo krievu slavenā zinātnieka un patriota tēlu pazīst arī rīdzinieki no J. Germana lugas «Māsas» izrādēm Latvijas PSR Valsts Krievu Drāmas teātrī.

Filmu «Pirogovs» darinās kino studija «Ļeņfilm» režisora G. Kozinceva vadībā.

A. G. Rubinšteina mūzejs

Teātra un mūzikas zinātniskās pētīšanas institūts tuvākajā laikā atvērs Ļeņingradā mūzeju, veltītu A. Rubinšteina dzīvei un darbam.

Jauns žurnāls

Maskavā iznācis žurnāls «Architektūra un celtniecība» pirmais numurs. Žurnālu izdod Architektūras lietu komiteja pie PSRS Ministru padomes.

Kultūras darbinieku sanāksme

Klubu, bibliotēku un citu Rīgas pilsētas kultūras un izglītības iestāžu darbinieki bija sapulcējušies «VEF» klubā apspriest turpmākā darba uzdevumus sakarā ar Likumu par ceturtās piecgades plānu. Par kultūras iestāžu darbu ceturtajā piecgadē runāja Arodbiedrību Centrālās padomes kultūras daļas vadītājs b. Brodelis.

Pēc vācu okupantu padzīšanas no Rīgas pilsētā radīti 70 strādnieku klubi, 226 arodbiedrību bibliotēkas, vairāki tūkstoši sarkano stūrīšu, katrai arodbiedrībai ir savi mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi. Lielu popularitāti darba ļaudīs guvuši arodbiedrību rīkotie literārie vakari — darba ļaužu satikšanās ar mūsu izcilākajiem rakstniekiem.

Ceturtajā piecgadē vēl vairāk jāaktivizē klubu darbība, padarot tos par īstiem kultūras dzīves centriem, jārūpējas par techniško sasniegumu popularizāciju, jāpaplašina mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu darbs.

Sanāksme pieņēma vēstuli biedram Staļinam.

DIVU RAKSTNIEKU LITERĀRA PĒCPUSDIENA VALSTS RAKSTNIECĪBAS MŪZEJĀ.

Valsts Rakstniecības mūzejs (Kr. Barona ielā 4) rīko svētdien, 14. aprīlī, plkst. 14 Nopelniem bagāto kultūras darbinieku E. Birznieka-Upīša un A. Birkerta literāru pēcpusdienu. Programā referāti, abu rakstnieku darbu daiļlasījumi un viņu atmiņas. Piedalās: E. Birznieks-Upītis, A. Birkerts, J. Sudrabkalns, P. Birkerts, K. Freinbergs un kā daiļlasītājas: skatuves mākslinieces Paula Baltābola un Lilija Amerika. Apmeklētāju grupas var iepriekš izņemt brīvbiļetes mūzejā.

Fricis Rūmnieks

Dravnieka dziesma

Zūd skatam sniegputeņi ārs,
Griež vēji skaudrās grīstēs sniegu, —
Bet kupenās mans bišu dārzs
Guļ baltu, apsnigušu miegu.

To saudzē sals, un sarga sen
Dzīvs egļu žogs no skarba vēja.
Kad klajos vētra sniegu dzen,
Birst dārzā maiga pārslu sēja.

Ja zemi sals tver dzelžainām
Un spalgi upēs ledu skalda, —
No dārza valgans siltums nāk
Un dābolmedus smarža salda.

Dzeļ sals. Zūd sniegputeņi ārs,
Un salā sarmo bērziem zari.
Bet kupenās mans bišu dārzs
Jūt nākam ziedos pavasari.

Bibliotēku darbinieki godina rakstnieku E. Birznieku-Upīti

Atzīmējot ievērojamā latviešu rakstnieka Ernesta Birznieka-Upīša 75-to dzimšanas dienu, Valsts Misiņa bibliotēkā bija sapulcējušies Rīgas bibliotēku darbinieki. Jubilejas sanāksmi atklāja bibliotēkas direktors K. Egle. Par Ernesta Birznieka-Upīša dzīvi un darbu stāstīja Nopelniem bagātais kultūras darbinieks Pēteris Birkerts. Bibliotēkas darbinieces nolasīja vairākus Birznieka-Upīša stāstus no krājumiem «Pastariņš skolā» un «Pelēkā akmeņa stāsti». Sirmo jubilāru apsveica viņa laikabiedri — Valsts vēsturiskās bibliotēkas direktors K. Straubergs un Latvijas Valsts Universitātes profesors Nopelniem bagātais zinātnes darbinieks J. Endzelīns.

Bibliotēkā bija sarīkota arī plaša Birznieka-Upīša darbu izstāde, pagājušā gadsimteņa 80-to un 90-to gadu periodikas izdevumi — «Baltijas vēstnesis», «Austrums», «Balss», kuros iespiesti pirmie Birznieka-Upīša mēģinājumi literātūrā, kā arī sarakstīšanās ar Andreju Upīti.

Latvijas Padomju komponistu satikšanās ar Sarkanās Armijas karavīriem

Apgabala Virsnieku nama lektorijā šinīs dienās notika Mākslas lietu pārvaldes sarīkotais koncerts, kurā Latvijas padomju komponisti satikās ar Sarkanās Armijas karavīriem.

Koncertu ar uzrunu ievadīja b. Zolotonoss, apsveikdams Sarkanās Armijas karavīrus Latvijas padomju mākslas darbinieku vārdā.

Koncertā piedalījās komponiste Lauma Reinholde, J. Feldmane, Valsts Filharmonijas soliste A. Strance, V. Otņakins, V. Stūresteps un LPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks Anatols Liepiņš. Sevišķi Liepiņa, kā arī visu pārējo koncerta dalībnieku priekšnesumi auditorijā guva dziļu un siltu atsaucību.

Z.

Borisa Ļipatova luga „TAIGAS SIRDS" autora lasījumā

Kādās zelta raktuvēs Sibirijā pēdējo nedēļu darbs nav devis nekādus rezultātus. Tāpēc te no Maskavas ierodas tresta pārstāvis Fjodors ar rīkojumu šīs raktuves slēgt. Pēc Fjodora rīkojuma raktuvju vadītājs Rubļevs pavēl strādniekiem nākamajā dienā darbā vairs neierasties.

Citādās domās ir raktuvju inženiere Olga. Pārliecināta, ka zeltam te jābūt, viņa neatlaidīgi turpina darbu savā šachtā. Uzzinājusi par Fjodora un Rubļeva pavēli, Olga mēģina viņos radīt ticību savai pārliecībai. Kad tas nelīdz, viņa atsakās no amata un nolemj aizbraukt. Un tikai tad, kad, atvadoties no Fjodora, viņa tam izstāsta, uz ko dibina savu pārliecību, arī Fjodors sāk ticēt. Bet ir jau par vēlu. Olga aizbrauc.

Fjodors atceļ rīkojumu un pavēl darbus turpināt.

Sirmā Vasa Žigulēva arī zina zeltu, tikai kādā citā vietā. Šo noslēpumu viņai uzticējis vīrs savā nāves stundā. Vasa tomēr atsakās atklāt savu noslēpumu, aizbildinoties, ka tō viņa glabā dēliem, kas cīnās frontē. Un tikai tad, kad Vasa uzzina par viena dēla nāvi frontē, viņa atceras Fjodora vārdus: «Varbūt ar savu zeltu tu saisinātu karu kaut par vienu stundu» — un nolemj parādīt Fjodoram zelta atrašanās vietu.

Lidmašīna, ar kuru aizbrauc Olga, taigā cieš avariju. Krītot Olga ievainojusi roku. Pilots Samuilovs aiziet uz raktuvēm pēc palīdzības. Kaut kur tālu taigā dzirdama sirēna. Ko tas varētu nozīmēt? Vai Fjodors tiešām būtu noticējis viņai un turpinātu darbus? — No biezokņa iznāk kāds vīrietis, kas smagi ievaino Olgu galvā un aizbēg. Tas izrādās vācietis. Agrāk viņš bija strādājis šai apkārtnē kā ģeologs, bet karam sākoties, pazudis. Lugas tālākajā norisē atklājas vieta, kur glabājas zelts. Beidzot Vasa un Fjodors atrod smagi ievainotu Olgu, kas, kā izrādās, ir Vasas meita. Vasa kaut ko nojauš un, aizgājusi uz kādu brīdi mežā, atrod vācieti un to nogalina. Pa to laiku arī Olgas šachtā atrasti zelta krājumi.

Tāds īsumā ir krievu padomju drāmaturga Borisa Ļipatova jaunās lugas «Taigas sirds» saturs. Autors lugu nesen nolasīja Latvijas padomju rakstnieku savienībā. Debatēs piedalījās A. Gļekovs, N. Bergins, Ļ. Zakss, M. Šacaņins, Arv. Grigulis.

Luga bagāta spēcīgiem raksturiem. Spilgti parādīti pārdzīvojumu un cīņas momenti, piemēram, jaunās paaudzes cīņa ar veco (Vasas un Olgas tēlos).

Lugu patlaban iestudē LPSR Krievu Drāmas teātris. Tā būs veltīta mūsu uzvaras pirmajai gadadienai. Lugas iestudēšanu vada teātra mākslinieciskais vadītājs A. Gļekovs.

Ark.

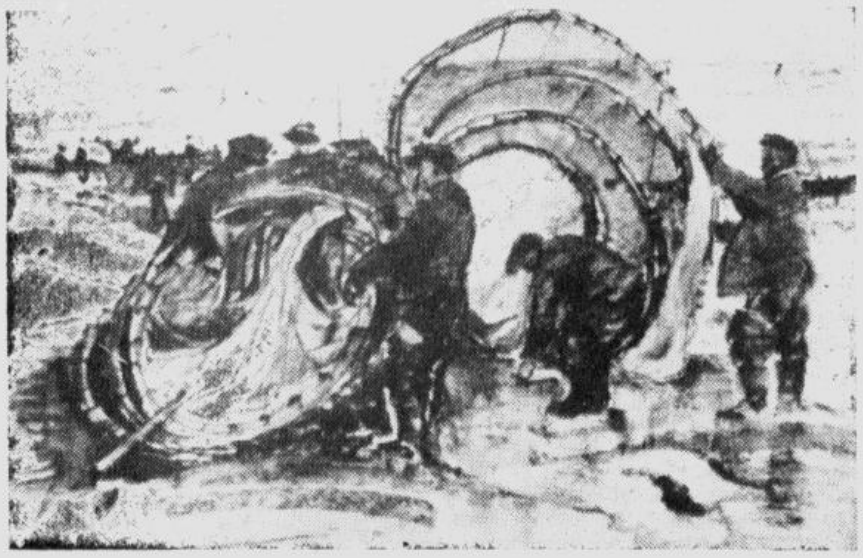

E. Kalniņš *Zvejnieki*

Kultūras dzīve REPUBLIKĀ

Liepājā

Valsts Liepājas mūzikāli drāmatiskais teātris pēdējos 3 mēnešos gandrīz ik svētdienas devis koncertus un izrādes Liepājas apkārtnes pagastos un citās pilsētās. Grobiņā notikušas 2 viesizrādes. Aizputē teātris sniedza koncertu un 2 reizes Andreja Upīša pasaku «Laimes lācis». To pašu programu redzēja arī Nīcas un Rucavas iedzīvotāji. Arī turpmāk katru svētdienu paredzēti teātra mākslinieku brigāžu izbraukumi uz apriņķa pagastiem.

*

Sestdien, 6. aprīlī, Liepājas mūzikas vidusskolas audzēkņi rādīja atklātībai savus sasniegumus. Labus izpildījumus sniedza jaunais vijolnieks L. Siksna, jaunie dziedoņi Čerņevskis, S. Ozola un A. Tillers.

Pašdarbības rosme

Liepas pagasta (Cēsu apr.) tautas namā svētdien, 7. aprīlī, notika Tautas dzejniekam Rainim veltīts vakars. Par Raiņa dzīvi un darbiem runāja skolotāja A. Martinsone. Viņas referātu papildināja nepilnās vidusskolas audzēkņu deklamācijas un kora dziesmas ar Raiņa tekstiem. Vakaru nobeidza Raiņa «Zelta zirga» 2. cēliena uzvedums.

*

Bēnes pagastā (Jelgavas apr.) drāmatiskā kopa kopš gada sākuma iestudējusi 4 lugas (pagājušajā gadā 10 lugu). Kopu vada nepilnās vidusskolas direktore b. Čerņenoka. Drāmatiskā kopa jau vairākas reizes devusi viesizrādes kaimiņu pagastos.

*

Mazsalacas pagasta klubs (Valmieras apriņķī) kļuvis par iemīļotu apkārtnes kultūras darba centru. Kluba vadītāja b. Liepiņa, kas izpildā arī bibliotēkāres pienākumus, noorganizējusi nelielas ceļojošās bibliotēkas, kā arī grāmatu piegādi lasītājiem viņu dzīves vietās. Vienā pašā Ramatu ciemā tagad ir 119 bibliotēkas grāmatu lasītāju.

*

Ugāles sakaru nodaļas darbinieku pašdarbības kolektīvs izrādīja Ed. Vulfa komēdiju «Līnis murdā».

*

Ventspils Arodbiedrību centrālā kluba drāmatiskā kopa uzveda A. Brodeles viencēlienu «Satikšanās».

«Maija un Paija» Dundagā

Dundagas vidusskolas mākslinieciskās pašdarbības drāmatiskā kopa skolotāju Peneža un Kupferes vadībā iestudējusi Annas Brigaderes lugu «Maija un Paija». Tās izrāde bija pulcinājusi ap 800 skatītāju.

Jaunuzvedums Ventspilī

Ventspils Arodorganizāciju centrālais klubs uzveda V. Potjomkina lugu «Ar siltu vēju». Ienākumi no lugas otrās izrādes paredzēti karavīru ģimeņu apgādes vajadzībām.

Pašdarbības kora koncerti

Ventspils Arodbiedrību centrālā kluba koris izveidojies par atzīstamu vokālu kolektīvu. Nesen notikušajā koncertā koris diriģenta b. Prūša vadībā labi izpildīja Goldina «Uzvaras rītu», Ozoliņa aranžējumu «Kur tu teci, gailīti manu» un Prūša «Kur tu augi, daiļā meita».

Kora vadība dod iespēju koristiem parādīt arī savas individuālās spējas — kā estrādes debitantiem. Pirmais šāda veida sarīkojums koristu vidū atklāja vairākus atzīstamus solo partiju izpildītājus. Labu dziedājumu sniedza mūzikas skolas audzēkne Paikena un sieviešu dubultkvartets, izpildot populāro dziesmu — «Nu dziedāsim mēs».

Pieredzes apmaiņas koncerti

Veicinot savstarpējo darba pieredzes apmaiņu, Ventspils Mūzikas skola aprīļa beigās rīko Kuldīgas Mūzikas skolas pedagogu viesošanās koncertu Ventspilī. Vasarā paredzēti arī abu mūzikas skolu audzēkņu savstarpēji viesošanās koncerti.

Rakstnieku vakars

6. aprīlī Saldus Kultūras nams bija sarīkojis Jāņa Plauža, Edgara Dambura, Cecīlijas Dineres un Meinharda Rudzīša darbiem veltītu literāru vakaru. Referātu par latviešu padomju dzeju Tēvijas kara gados un tagad nolasīja Edgars Damburs. Pēc tam Jānis Plaudis nolasīja humoristisku stāstu «Bailes» un vairākus liriskus dzejoļus. Savus pēdējā laika dzejas darbus lasīja arī Cecīlija Dinere, Meinhards Rudzītis un Edgars Damburs.

Jauna mūzikas skola

Nesen Saldū atklāta mūzikas skola ar klavieru, vijoles un pūšamo instrumentu klasēm. Skolas kurss septiņgadīgs. Skolā uzņemti 60 audzēkņi. Tādu pašu audzēkņu daudzumu skolā uzņems arī katru nākamo mācības gadu.

ESTRĀDES ARTISTU KONKURSS

Lai sekmētu estrādes mākslas turpmāko uzplaukumu, lai radītu jaunus izpildītāju kadrus un paplašinātu estrādes repertuāru, Mākslas lietu komiteja pie PSRS Ministru Padomes organizē š. g. jūlija un augusta mēnešos estrādes artistu konkursu.

Konkurss notiks sarunu, vokālajā, deju, fizkultūras un akrobatikas nozarēs. Te ietilpst — kupleja, feļetons, intermedija, skečs, estrādes monologs, tautasdziesmas, žanra dziesmas, tautasdejas, ekscentriskās dejas, choreografiski uzvedumi u. t. t. Konkursa pirmais posms notiks Rīgā, otrais un trešais — Maskavā. Sevišķu vērību žūrijas komisija pievērsīs artistu izpildītajam repertuāram, lai tas sastāvētu no jauniem darbiem, kas attēlo tagadnes temas. Estrādes artisti, kas vēlas piedalīties konkursā, var pieteikties LPSR Mākslas lietu pārvaldes mūzikas iestāžu nodaļā, Brīvības ielā 15, katru dienu no plkst. 11—15.

«CĪŅAS» PĒCPUSDIENAS

ZINĀTNISKĀ

svētdien, 1946. g. 14. aprīlī, pl. 16 «Cīņas» zālē Blaumaņa ielā 38/40: **Jauni uzskati par dažu biežāk sastopamo slimību cēloņiem un to ārstēšanu.**

Latvijas Valsts Universitātes Medicīnas fakultātes dekāna akadēmiķa **P. Stradiņa** lekcija.

MĀKSLINIECISKĀ

svētdien, 1946. g. 21. aprīlī, pl. 16 «Cīņas» zālē Blaumaņa ielā 38/40: **JĀŅA ZĀLĪSA MŪZIKA**

Piedalās Valsts Operas un baleta teātra solisti **E. Plūksna** un **E. Volšteine**, Radiokomitejas solists **E. Miķelsons** un komponists **J. Ķepitis**.

Laikraksts «Literātūra un māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkolēģija: **J. Grants** (atbildīgais redaktors), **M. Buša, N. Grinfelds, A. Grigulis, A. Krūmiņš, A. Lapiņš, A. Sakse.**
Redakcijas adrese Rīgā, Kr. Barona ielā 12. Runas stundas no pl. 10—14. Numurs maksā Rbļ. 1. —. Abonēšanas maksa Rbļ. 52,— gadā.
Abonentus pieņem Preses apvienība Rīgā, Kirova ielā 41/43. Izdevējs VAPP laikrakstu un žurnālu apgādniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40.
Iespiests Vapp Poligr. tresta tipogr. Nr. 1 «Cīņa», Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. JT 00378